Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 297 (10894) | 1978 чылдың декабрь 28, четверг | 1925 чылда үндезилеттингеН | Өртээ 2 көп

«ПРАВДА» СОЛУННУҢ РЕДАКЦИЯЗЫНГА

Ленин орден болгаш «Алдын Сылдыс» деп үшкү медаль-биле мени шаңнаанымның дугайында ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыыга холбаштыр партия болгаш оске-даа хөй-иннин организацияларындан, бүдүрүлгелер коллективтеринден, албан черлеринден, шериг кезектеринден болгаш бистиң чурттувустуң хамаатыларындан хөй санныг телеграммаларны болгаш чагаларны алдым. Олар меңээ байыр чедирбишаан, бистиң ленинчи партиявыстың болгаш Совет күрүнениң иштики болгаш даштыкы политиказын долузу-биле түүдүгүнүң турарын илергейлеп, бо политиканы боттарының ажыл-херектери-биле улам идеркейлиг деткиприн хүлээпип турарлар.

Аны-дунма социалистиг күрүнелериниң болгаш Коммунистиг партияларының удуртукчу ажылдакчыларындан, даштыкы чурттарының чамдык организацияларындан болгаш хамаатыларындан байыр чедиришкиннери, чаагай күзөөшкиннер база келген.

Бо байыр чедиришкиннериниң шуптузунга ацгы-ацгы харыы бээр аргам чок болганындан мээн түрүктүг ханызындан өөрүп четтиргенимни оларга илергейлээриниге «Правда» солун дузалаар деп бодай-дыр мен. Моон соңгаар-даа бистиң улут Төрөөн чурттувустуң чечектелиишкинин, коммунизм тургузуп турар совет улустуң аймык чок база чаагай чоруун хандырарынга бодумнуң бүгү күжümүн бээр мен, бижиг тайбың болгаш тайбын, деп эргеге делегей кады ажылдажылгазы дээш, дешилге, хосталга болгаш улустарының хамаарышпас чоруу дээш чайгылыш чок туржур мен.

Л. БРЕЖНЕВ.

ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдалар талазы-биле Төп соңгулда комиссиязында

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң онгу чыыжынга соңгулдалар талазы-биле Төп соңгулда комиссиязының бирги хуралы 1978 чылдың декабрь 26-да Москвага Эвиледдер базыныңга боор эрткен.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң тоску чыыжынга соңгулдалар соолуңдеги үеде чурттуг, бүгү совет кижилериниң амыдыралынга өөрүүшүг улуг чаартылгаларның болганын комиссияның хуразынга демдеглээн. СЭКП-ниң XXV съезиниң амыы үе-чадаа совет иннилелдиң хөгжүдериниң чиңгине перспективазын, коммунистиг тургузуушкунуң стратегиязын болгаш тактиказын тодаткан. Совет улус Коммунистиг партиязының удуртулгазы-биле съездиниң шиитпирлерин амыдыралга чайгылыш чок күүсеттишаан, экономиканы, эртемни, культураны хөгжүдеринге, ажылчы чоннарың материалдыг чаагай чоруун бедидериниге кайгамчыктыг чедиишкиннерни чедип алган.

ССРЭ-ниң чаа Конституциязын бүгү улустуң чугаалажын көргени болгаш түлээн алганы кайгамчык улуг тоогудуг ужур-дузалыг болуушкун болган.

Шынчы ленинчи, бистин партиявыстың хүлээп көрген удуртукчузу, амыы үениң шылгарацгай күрүне болгаш политиктиг ажылдакчызы—СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары эш Л. И. Брежневти ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазының албан-хүлээлгезинге соңгааны күрүне эрге-чагырганың дээди органының, бүгү чадаларның Советтериниң арын-шүүрүп, дыка көдүрген, оларның бүгү ажыл-чорудулгазынга чаагай салдарны чедирген.

Совет кижилер партиязын, оон-лениин Төп Комитединиң, эш Л. И. Брежнев башталаан ТК-ның Политбюрозунуң иштики болгаш даштыкы политиказын ишин-биле деткип, бүрүү-биле чүүлүгүзүп турар.

Ажылчы чоннар СЭКП ТК-ның июль болгаш ноябрь (1978 ч.) Пленумларының шиитпирлерине харыы кылдыр, онгу беш чылдың дээлгаларын долдур болгаш ажыр күүседип дээш, будүрүлгенин ажыктын база ажылдың шыпарын экижидер дээш социалистиг чарыштыг улам калбартын турар.

Бистин улузувус совет иннилелдиң удуртукчу болгаш башларыкчы күжү, оон политиктиг системазының ооз — Коммунистиг партинды долгандыр улам сырый каттышышаан, политиктиг улуг бодүрүүшкүнүн байдалында соңгулда кампаниязынче кирип турар.

Конституцияда болгаш ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдалар дугайында чоокта чаа хүлээп алган Хоойлуда быжыглаан совет соңгулда системазы соңгулдаларны ханы демократтыг үндезинге эрттиреринің аргежок чугула бүгү байдалдарын тургузуп турар. Күрүне эрге-чагырганың дээди органынга эвилеглиг соңгулдалар чурттуг иннилел-политиктиг амыдыралынга улуг болуушкун болур болгаш партия болгаш улустың бузулбас чаңгыс эвин, социалистиг демократиниң тиилелгезин бүгү күүш-биле база катан көргүзер.

ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдалар — политиктиг улуг болгаш харыысалгалыг кампания. Эш Л. И. Брежневтиң демдеглээнин ёзугаар, оон баштайгы базымнарындан-ла эгелээш, ажыл-херекчи болуулуң чедип алыр, СЭКП-ниң XXV съездиниң, Төп Комитеттиң Пленумларының айыткан соңгулдалың күүседирин кичээнгейлиг төвүнге тургузаар херек.

Төп соңгулда комиссиязының даргазы А. И. Шибаев комиссияның хуралынга чүве чугаалап тура, оларны комиссияның составынга боттарының төлөөлекчилери кылдыр дешиткени дээш хөй-иннин организацияларыга болгаш күш-ажылчы коллективтерге хаңызы-биле өөрүп четтиргенин комиссияның бүгү кежигүнериниң өмүнээвиден илергейлээн. Оларга дааскан ажылдарны чедиишкиниг күүседир дээш эргежок чугула бүгү түүлдерни комиссия кылыр деп ол бүзүреткен. А. И. Шибаев Төп соңгулда комиссиязының соңгулаларына тодаргай доктаан болгаш оон ажыл-чорудулгазының кол-кол угланышкынарын чугаалаан.

Төп соңгулда комиссиязы соңгулдаларга белеткелдерге холбашкан чамдык айтырыларны чугаалажын көргеН. ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдалар талазы-биле соңгулда бюллетеньнериниң хевирлериниң дугайында база ам болур соңгулдаларны соңгулда документтериниң өске-даа бланкылары-биле хандырар дугайында ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары М. П. Георгадзениң дыңнаанын дыңнаан. Эвилел Совединге соңгулдаларга соңгулда бюллетеньнерин ак өөнүг болурун. Националдар Совединге эвиледдешкен республикадан—ак-көк өөнүг, а Националдар Совединге соңгулдаларга автономнуг республикадан, автономнуг областан, автономнуг округтан—ак-кызыл өөнүг болурун доктааткан.

Төп соңгулда комиссиязының секретары И. В. Капитоноа хуралга дыңнадыг кылган. Соңгулдаларны эрттиреринге соңгулда комиссияларының чугула ролюн ол демдеглээн болгаш соңгулдалар дугайында чаа хоойлутта дүүштүр комиссияларын бүрүн эргелерин дыка калбартканы чугаалаан. И. В. Капитоновтуң саналын ёзугаар Төп соңгулда комиссиязы бүгү соңгулда округтарынче база участоктарынче чагаалар чоруткаш, оларның ажылын организастаар талазы-биле практиктиг дузаны чедирери-биле комиссия кежигүнерин чамдык республикаларже, крайларже, областарже командировкадын чорудары чугула деп көргеН.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Националдар Совединге ССРЭ-ниң РСФСР-ден соңгулдалар талазы-биле соңгулда комиссиязының даргазы Н. А. Злобин, ССРЭ-ниң оон-харылдаа министри И. Г. Павловский, ССРЭ-ниң далай флотунуң министри Т. Г. Гуженко, ССРЭ-ниң геология министри Е. А. Козловский, ССРЭ-ниң садыг министри А. П. Струев. Телевидение болгаш радиодамчыдыга талазы-биле ССРЭ-ниң күрүне комитединиң даргазы С. Г. Лапин, Хереглекчилер иннилелдериниң төп эвилелиниң баштаар черниң даргазының оралакчызы В. Г. Нестеренко, «Известия» солунуң кол редактору П. Ф. Алексеев, ССРЭ-ниң хамаатты ужар чүүл министринин биргө оралакчызы К. К. Гулаков, РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары Х. П. Нешков болгаш өскелер-даа олурушкан.

* * *

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң онгу чыыжынга соңгулдалар талазы-биле Төп соңгулда комиссиязының турар чери: Москва, 103009, Пушкин кудумчузу, 1. Эвиледдер базыны. Телефону 292-87-70.

(СЭТА).

ОРТУМАК ЗВЕНОНУҢ КАДРЛАРЫ

«Партияның кедзэ ажыл-агыйны удуртуруқуң кол-ла айтырыы кадрлар-биле ажыл болуп келген болгаш бооуп артар-даа. Бо талазы-биле эвэзэш эвес чүүл кылдынган... ынчалза-даа дыка хөй түүлдер чедир кылдынмайн турар. Ортумак звенонуң удуртукчулары—салбырлар эргелекчилериниң, бригадирлериниң, ферма эргелекчилериниң дугайында айтырыг бисти онза дүвүредип турар. Бо талазы-биле амдыызында кедзэ ажыл-агыйның специалистери ол албан-хүлээлгениң 40 хуузун эзлеп турар» деп, СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары эш Л. И. Брежнев партия ТК-ның июль (1978 ч.) Пленумунга илетиелинге демдеглээн. Бистиң республикада байдалды алыр болза, кедзэ ажыл-агыйда ам-даа 600 ажыг специалистер четчелеттинмээн. Совхозтарның 1,9 муң ажыг удуртуичуларының болгаш специалистериниң чүгле беш чүзү—дээди, сес чүзү—ортумак эртемниг.

СЭКП обкому эрткен чылдың май айда кедзэ ажыл-агый кадрлары-биле ажылды экижидериниң талазы-биле немелде хемчеглер дугайында доктаалды хүлээп алгаш, ында есие айтырыглар-биле чергелештир 1977—1980 чылдарда кедзэ ажыл-агыйның кадрларын белетизэр болгаш мергежилин бедидер талазы-биле планнарны болгаш хемчеглерни дораан ажылдап кылгаш, күүседирин ведомство, район, совхоз бүрүзүнге дааскан турган. Ынчалза-даа бо ажыл ам-даа чогуур негелдеге дүүштүр тургустунмайн турарын фактылар хереченлеп турар.

Чижек кылдыр Чөөн-Хемчик районда ортумак звенода амгы үеде байдалды ап көрзэли. Ында 35 бригадирлериниң болгаш ферма эргелекчилериниң чүгле сези специалист, 16 МТМ, гараж эргелекчилеринде чүгле 5 специалист ажылдап турар. Ындыг турбуже, кедзэ ажыл-агыйның дээди, ортумак өөредилге черлеринче ажыл-агыйларның боттарының күсели-биле өөредип чорутканнарның саны чүгле 13. Бо дээрге чүгле ол районга эвес, харын өске-даа хөй-хөй черлерге хамааржыр четпес чүүл-дүр.

Дыка хөй ажыл-агыйларда, районнар төптеринде кедзэ ажыл-агый талазы-биле тускай эртемниг кижилер өске ажылдарда ажылдап турар. Маңаа чамдык специалистерниң талазындан ол чугула адырга ажылдаар күзел чогун болгаш харыысалга чоп болганын айтып болур, оон-биле кады ол фактыдан партия организациялары, совхозтар диренциялары специалистерни ажылга таарыштыр тургузар, өөредир, кижизидер талазы-биле хемчеглерни четпес ап турар деп түүнелди база кылып болур. Чүгле Эрзинниң «Чаа орук» совхозунда безин эвэзэн каш ындыг специалистер бар. Специалистер-биле ажылдың кошкааның база бир чижэзэн партияның Каа-Хем район конференциязынга болган бир шыңгыы шүүмүүлелден көрүп болур: «Енисей» совхозтуң директору Б. А. Морозов специалистериң амыдырал-чуртталгазынче шоолуг сагыш салбас, ажыл-херек дугайында олар-биле ылап сүмелешпес, оларның арга-сүмезин тооп көрбес турган. Совхозта специалистериң үнер-кирер чоруу хөй. Специалистерни таарыштыр тургузарын партбюро-биле сүмележиринден директор ойталап турган. Кадрлар айтырыында ындыг партийжи эвес туруштарны партия райкомнары шыңгыы сайгарып көөр ужурлуг.

Парторганизацияларның ажыл-чорудулгазында кадрларның идей-теоретиктиг деңнелин, профессионал мергежилин бедидериниң айтырыглары чугула черни эзлэзр ужурлуг. Олар ортумак звенонуң кадр бүрүзүн бедик принципиалдыг чорукка, ажыл-херекти шүүмүүлекчи ёзу-биле көөрүнге, бүдүрүлгени эргелеп башкарарын улам сайзыраңгайжыдар доктаамал чүткүлге кижизидеринче кичээнгейни үргүлчү салыр сорулгалыглар. Партия, бүдүрүлге хуралдарында ортумак звенонуң удуртукчуларының, специалистериң дыңнадыгларын алырын практикалап турар черлер кончуг шын кылып турар. Аңаа оларның ажыл-херекке киирип турар хууда үлүүн, удуртуп ажылдап турар участогунда ниити байдалды, күш-ажылдың сагылга-чурумун, ажылды организастаарын экижидер, курлавырларны ажыглаар дээш кылып турар ажылын анализтеп көөрү, оларның санал-оналдарын алыры чугула.

Бо талазы-биле чамдык ажылдарны партияның Кызыл район организациязында чорудуп турар. Партия райкому «Кедзэ ажыл-агыйда кадрлар-биле ажылды экижидериниң немелде хемчеглериниң дугайында» айтырыгны чугаалажып көргеш, 1980 чылга чедир чорудар хемчеглерни бадылааш, ону күүседип эгелээн. Ол ажыл талазы-биле райкүүскомнуң кадзэ ажыл-агый бүдүрүлге эргелелиниң начальнигиниң отчёдун база дыңнааш, доктаалды хүлээп алган. Ортумак звенонуң албан-хүлээлгелерин 1980 чылга чедир тускай эртемниг кадрлар-биле быжыглаарын колдуунда «доозар сорулганы салган, ол ажылды башкарып чорудары-биле тускай чөвүлелди тургускан.

Таңдыда ССРЭ-ниң 50 чылы аттыг совхозтуң Кара-Булуң сүт-бараан фермазының эргелекчизи, ортумак тускай эртемниг специалист Фаина Родионова ажылды билдилиг удуртуп турар. Фермада уксаажыдылга ажылы болгаш зоотехникти чүүт ажижээн. Продукция бүдүрериниң бот-үнези чиигзэн. Камналганың шыңгыы чурумун тургускан. Ферма ажылдакчыларының амыдырал байдалдарын экижидер дээш ажылды ол удуртукчу чорудуп турар. Эрзин районда «Нарын» совхозтуң № 3 комсомолчу-аныяктар бригадазы сөөлгү чылдарда бедик көргүзүглерни чедип ап турар. Чижээ, бо чылын бригада чүс хойдан-на 97 хураганны ап, дүк садар планын күүсеткен. Кызылда кедзэ ажыл-агый техникумунуң доозукчузу бригадир Бадаа Кунгааның үлүү мында эвэзэш эвес. Ол-ла районнуң «Мөрен» совхозта аныяк специалист Анатолий Өлзейниң удуртқан бригадазы бо чылын төрүүр чүс хойдан 99 хураганны камгалап алган. Бодунуң хүлээлгезин чогаадыкчы ёзу-биле кызымак күүседип турар ындыг специалистер бистиң республиканың совхозтарында эвэзэш эвес.

Оон-биле чергелештир, ниитизи-биле алыр болза, ортумак звенонуң кадрлары-биле ажылдың байдалы республикада ам-даа кошкак. Партия райкомнары, чер-черде партия эге организациялары, райкүүскомнарның кедзэ ажыл-агый эргелелдери кедзэде амгы экономиктиг болгаш социал айтырыгларны ханызы-биле билир, аңаа дорт киржилгелиг, кедзэ ажыл-агый бүдүрүлгезиниң өзүлдезин дүргедедир чаа аргаларны долузу-биле ажыглап шыдаар ажылдакчылар кылдыр кадрларны өөредир, кижизидер бүгү хемчеглерни ап чорудар ужурлуг.

Дааранар машиналарны септээриниң арга-мергежилин Петр Оюн Хову-Аксыны даараныла фабриказын тургузуп эгелээн хүнүнден-не чедип алган. Ол хүнден эгелээш И. Оюн фабрикага слесарлап артып калган. Оон шевер холдары кандыг-даа үрелиишкиннерни саадал чокка кылыптар. Ынчангаш фабриканың даараныр машиналары бо хүнөрде үрелиишкин чок ажылдап турар.

ЧУРУКТА: Петр Оюн ажыл үеинде.

А. ЗАЙЦЕВТИҢ фотозу.

СОВХОЗТА БИРГИ ЧЕРДЕ

Барыын-Хемчик районнуң «Хемчик» совхозтуң хойжуларының аразында 1978 чылда калбаргаи социалистиг чарышка бирги черни хойжу Сайыт Сюрюнович Хомушку алган. Ол хөй ажылынга киргенден бээр 15 чыл болган. Бодунуң ол күш-ажылчы стажын төрүүр 100 хойдан 115 хураганны алыры-биле демдеглээр хүлээлгелиг турган. Хүлээлге күүсеттинген. Төрүүр 100 хойдан 115 хураган, хой бүрүүнүнде 2 кг дүк алдынган.

Мындыг көргүзүүнү хойжу бир дугаар чедип алганы ол. Хойжу кадарган хоюн чайын Ак-Хемниң Берт-Ойга эки семиртир, а кыжын Ортаа-Чырааның Межеликтө кыштаанга одарны таарыштыр кадарар кижи-дир. Бо хүнөрде малчының кыштаанда ажылдап хайнышкынныг чоруп турар. Оон кадарган хою төрүп эгелээн.

Х. МОНГУШ.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң онгу чыыжының Националдар Совединге соңгулдалар талазы-биле РСФСР-ден Красноярскиниң округ соңгулда комиссиязының составын бадылаар дугайында

РСФСР-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ ПРЕЗИДИУМУНУҢ ЧАРЛЫЫ

«ССРЭ-ниң Дээди Совединиң соңгулдалар дугайында» ССРЭ Хоойлузунуң 24, 25 болгаш 28 дугаар чүүлдериниге үндезилээш, РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң доктаадыры болза:

- ССРЭ-ниң Дээди Совединиң онгу чыыжының Националдар Совединге соңгулдалар талазы-биле РСФСР-ден Красноярскиниң округ соңгулда комиссиязын хөй-иннин организацияларының болгаш күш-ажылчы коллективтериниң даразында толөөлекчилери составтыг кылдыр бадылаар:

Комиссияның даргазы Иван Иванович **Шальков**—«Сибтяжмаш» деп бүдүрүлге каттыжышкынының ажылчыннарындан, инженер-техниктиг ажылдакчыларындан болгаш албан-хаакчыларындан, Тыва АССР.

Валентина Ивановна **Кичеева**—Абаканның «Салны» деп идик фабриказының ажылчыннарындан, инженер-техниктиг ажылдакчыларындан болгаш албан-хаакчыларындан, Красноярск крайның Хакас автономнуг облазы.

Евгения Павловна **Климовская**—ССРЭ-ниң Эртемнер Академиязының Сибирь салбырының кезээде доп чыдар чер шинчилээр институдунуң эртем ажылдакчыларындан, ажылчыннарындан болгаш албан-хаакчыларындан, Якут АССР.

Любовь Владимировна **Кравченко**—Красноярск крайцың Емельяновск районунуң «Красноярский» совхозунуң ажылчыннарындан болгаш албан-хаакчыларындан.

Валерий Иванович **Литвин**—«Якутэлмаз» деп бүдүрүлге каттыжышкынының «Ирелях» деп алмаз уургаанының ажылчыннарындан, инженер-техниктиг ажылдакчыларындан болгаш албан-хаакчыларындан.

Любовь Петровна **Лобач**—Краснопрск крайның Манск районунуң «Первомайский» совхозунуң ажылчыннарындан болгаш албан-хаакчыларындан.

Чагай-оол Серенович **Монгуш**—күрүне албан черлериниң ажылдакчыларының профессионал эвилелиниң Тыва область организациязындан.

Вера Николаевна **Павлова**—Якут АССР-ниң Мегин Кангаласк районунуң Совет Эвилелиниң Маадыры Ф. К. Попов аттыг совхозунуң ажылчыннарындан болгаш албан-хаакчыларындан.

Любовь Яковлевна **Скопцова**—Красноярскиниң Күрүне университетиниң профессорларындан, башкыларындан болгаш студентилериндеН.

Валерий Александрович **Степанов**—Красноярск крайның Партизан районунуң Киров аттыг колхозунуң колхозчуларындан.

Людмила Ивановна **Шатрова**—Красноярскиниң синтетиктиг каучук заводунуң ажылчыннарындан, инженер-техниктиг ажылдакчыларындан болгаш албан-хаакчыларындан.

РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы М. ЯСНОВ.

РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары Х. НЕШКОВ.

Москва, 1978 чылдың декабрь 26.

ХОЖУДААШКЫННЫ БОЛДУРБАС ДИЗЕ

Совет кижилериниң амыдырал-чуртталгазын хүн келген тудум-на улам экижидер, бүгү-ле чүвени оларның чаагай чоруунга бараалгадыр дээш Коммунистиг партия, Совет чазак хүн бүрүүнүңада сагыш салыышкынын салып турар. Ол талазы-биле хүлээп алдынган доктаалдарны амыдыралга боттандырар дээш бистиң республиканың ажыл-ишчилери-биле бир дөмей, кедзэ тудугжулар шалычы иште хаара туттуунган.

Республиканың улус ажыл-агыйын улам хөгжүдери-биле хөй түүнүг капитал салыышкынларны тудугжулар чылдың-на шиңгээдип ап, ажылдың улут программазын күүседин турар. Онгу беш чылдың чүгле эрткен 2 чыл 11 айларында «Тыва кедзэ тудуг» трестиң Бай-Хаакта 585 дугаарлыг кожүп чоруур мехколонназының тудугжулары 9228 дөрбелчин метр чуртталга бажыңнарын, ССРЭ-ниң 50 чылы аттыг совхозта 400 олуттуг клубту, «Тииделге» совхозта 2500 баш хой кирер комплексти, Бай-Хаак суурда поликлиниканы болгаш эмнелге комплексиниң ажыл-агый корпузун, СЭКП райкомунуң болгаш райкүүскомнуң бажыңын, ССРЭ-ниң 50 чылы аттыг совхозта 300 быжаа кирер кажаанны, Бай-Хаакта эмнелге комплексиниң котельнаязының тудугларын ажыглалга киргеН. «Революцияның чалбыыкы» совхозта 500 олуттуг Культура бажыңынды, Тываның дуржулга станциязында 400 олуттуг клубтуң, «Россия» совхозта 1200 баш бода малга фермаңны, Бай-Хаак суурда эмнелге комплексиниң корпузунуң болгаш арыглал тудугларын келир чылын ажыглалга киприри-биле ында ажылды шапкынчыткан.

Онгу беш чылда алганы социалистиг хүлээлгелерин хуусаа бетинде күүседир дээш кызымак ажылдан турар хөй-хөй мурнакчыларывысты чоргаарал-биле адаар бис. Оларга: Тыва АССР-ниң алдарлыг тудугжулары Н. И. Кудымовту, В. С. Балдинни, А. И. Коробейникованы, шеверлекчилер бригадазының бригадири А. Д. Турбасованы болгаш оон-даа хөй мурнакчыларны хамаарыштырып болур.

Ажылывыста чамдык чедиишкиннер тураа-даа, он бир айларда планныг онаалдаларывыстың чамдыызын күүсеттээнивис бистиң коллективти дүвүредин турар. Ынаңгыя керээлиг ажылдарның планын чүгле 83,7 хуу, боттарывыстың күжүүс-биле кылыр ажылдарывыын 97,6 хуу чедирген-дир бис. Ажылывыста четпестер ам-даа бар дээрзин чедир кылдынмаан ажылдар тодаргай көргүзүп турар-дыр.

Ол четпестерниң чылдагаанын тодарадыры-биле ажылдың чамдык угланышкыннарын көрээли. Бистиң механизация колоннаның тудугларын тудуг материалдары-биле хандырын турарында үүктелиишкиннер эвэзэш эвес. Чүгле эрткен 10 айларда безин 800 муң кезек туйбуну, 900 кезек панельди, 100 кубометр брусту, 250 кубометр дилиг материалдарын, 1200 дөрбелчин метр кургаг штукатурканы, 1000 дөрбелчин метр соңга шилин, 1,5 тонна кадагларны болгаш оон-даа өске хөй-хөй материалдарны бистиң мехколоннаның тудугжулары чедир албаан. Ол —«Тыва кедзэ тудуг» трестиң бүдүрүлге-технологтуг четчелээшкин эргелелиниң хүлээлгезин багай күүседин турарын көргүзүп турар. Ынаңгыя дилиг материалдары-биле бисти багай хандырып турар. Ийи аал чурттаар чаңгыс-ла бажыңны кылырына 10—12 чедир янзы-бүрү аттыг дилиг материалдары хереглеттинер болгай, а оларның чүгле 3—4-үн биске берип турар. Чогуур материалдарны улуг өртектиг азы шынары багай өске материалдар-биле солуурунга, тудуг материалдарын нормадан артыкка чарыгдаарынга болгаш объективиниң өртек-үнезин улаттырарынга ол чорук чедириш турары үениң негелдезинге канчаа-даа дүүшпес.

Верандалар кылырынга, бажыңның дээвириниге хереглээр 16—20 болгаш 50 мм маңзыларны биске каш чыл улаштыр бербээн. Ынчангаш «Тыва кодзэ тудуг» трест болгаш оон бүдүрүлге-технологтуг четчелээшкин эргелели чер-черде мяш белеткээр пунктуларының ажылын экижидин, эки шыпарлыг, хереглелди хандырар чогуур санныг дилиг материалдары-биле тудугларны хандырарын дарый чедин ап, ажылды эде тургузаар болза, бо бүгү четпестерден адырын болур.

Оон-биле чергелештир, тускайжыттынган 24 дугаарлыг мехколонна бисти тудуг материалдары-биле хандырар планын 50 хуу чедир безин күүседип шыдавайн турар. Ынчангаш бистиң мехколоннада күш-ажылчы болгаш материалдыг курлавыларны өске-өске объектилерже тарадыр, машиналарны болгаш механизмнерни, тудуг материалдарын таарымчалыг ажыглалга киирер хуусаазын уламдыктырар чорукка чедирген. Чүгле ол чылдагаанбиле 2,9 миллион рубльдиг тудугларны чедир кылдынмаан.

Кабель продукциязы-биле тудугжуларны чогуур хуусаазында хандырары ажылдың темпизин улам дүргедедир херек. А бистиң чагыкчыларывыс: «Скотопром» трест, мал кажаалары болгаш өске-даа комплекстер кылдыр каттышкан дирекция ССРЭ-ниң 50 чылы аттыг совхозта быжаа кажаазының, «Россия» совхозта бода мал фермазының дериг-хереклеринде тудугжуларга шагда-ла хүлээдир турган, амга чедир озалдаткан. А бо чылын ажыглалга киирер ужурлуг объектилериниң дериг-хереклеринде ам кээн оон-моон дилеиин, тыптыварга херек бүтпес болбайн канчаар.

Кожүп чоруур мехколоннаның ажылын экижидер дээ, ону кадрлар-биле четчелээриниң айтырыы кол черни эзлээр. Ынчалза-даа ол айтырыгны трестиң удуртукчулары кошкак шиитпирлеп турар. 1,5—2 чыл болгаш-ла КМК-ның удуртукчуларын солуп турары ажылга чүгле шантыктаашкынларны болдуруп турар. Чүгле удуртукчуларны солуурундан ажылдың ниити байдалы экиживес дээрзи билдингир болгай.

Ажылдың шыпарлыг болгаш дээштиг чоруун чедип алырынга коллективте организастаттынган социалистиг чарыштың ролю улуг. Бистиң коллективте партия, профэвилел болгаш комсомол организациялары бригадалар, түс-түс ажылчыннар ортузунга чарышты организастаар тураа-даа, ооң дээштинин чедип алыр талазы-биле ажылда четпестер хөй. Тудут бүдүрүлгезин улам дүргедедир, ажыл шагынын чидиринин болдурбас, техниканы чогумчалыг ажыглаар, күш-ажылды организастаарлыг чаа-чаа хевирлерин нептередир дээш, чарышты калбарткыр дээш мехколоннаның коллективи улам кызымак ажылдаар ужурлуг. Ол ажылдарны коллективке чедир шиитпирлевейн турганындан «Тыва кодзэ тудуг» трестиң 585 дугаарлыг мехколонназы каш чыл улаштыр планныг онаалдаларын күүсеттеин келген.

Мехколоннаның ажылында чедир кылдынмаан түүлдер хөй. Ону каш-ла хонуктар, айлар дургузында эде кылыры берге. Ынчалза-даа трестиң удуртукчулары, будүрүлге-технологтуг четчелээшкин эргелелиниң ажылдакчылары кедзэ тудугжуларның ажыл-ишинче кичээнгейни угландырын, олары чогуур тудуг материалдары-биле хандырар болза, планныг онаалдаларның күүселдезин чүгле чедин алыр эвес, а ажырар ужурлуг бис. Ол талазы-биле улуг дузаны биске чедирерин СЭКП райкомундан, райкүүскомдан болгаш «Тыва кедзэ тудуг» трестиң удуртукчуларындан манаан турар бис.

Ф. ПАШКЕВИЧ,

585 дугаарлыг мехколоннаның начальниги.

ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдага уткуштур

ЧИЖЕК ТЕМАТИКА

ССРЭ-ниң Дээди Совединге 1979 чылдың март 4-те болур соңгулдаларга совет кижилер канчаар-даа аажок улуг политиктиг болгаш күш-ажылчы көдүрлүүшкүнүнүң байдалында белеткениң турар.

Соңгулдаларга белеткел — политиктиг улуг болгаш харыысалгалыг кампания. Партия организациялары, идеология активи баштайгы хүннерден эгелээш, ону ажыл-херекчи байдалче қиирер, идей-кижизидилгелиг ажылды калбартыр, партийжи сөстү соңгукчу бүрүзүнге чедирер хүлээлгелиг.

Лекцияларга болгаш беседа-ларга СЭКП-ниң ишгаки база даштымы политиказын, бистин Төрээн чуртувуетүн төөгүлүг чедиишкиннерин, ССРЭ-нин чаа Конституциязының ужур-утказын, социализмиг демократияның артык улуг күштерин, партияның XXV съездизинин, СЭКП ТК-ның Пленумнарының шиитпирлериниң күүсеттинин турарын, СЭКП ТК-ның Чиңгене секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы эш Л. И. Брежневтин салган сорулгаларын тодаргай болгаш бүзүренчиг кылдыр таймылбырлаары чугула.

ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдаларга белеткелбиле холбаштыр лекторларга, илеткелчилерге, политинформаторларга болгаш агитаторларга үүмс кылдыр чижек тематиканы мооң адаанда парладывыс.

В. И. Ленин социализмиг демократия дугайында.

СЭКП-ниң XXV съездизи социалистиг демократияны улам ыңай хөгжүдер дугайында.

СЭКП — совет ниитилелдин удуртукчу болгаш углакчы күжү.

ССРЭ-ниң Конституциязы — бистиң амыдыралывыстың Үндезин Хоойлузу.

ССРЭ-де бүгү эрге-чагырга чонга хамааржыр.

Бүгү-ле чүвени кижиге, кижиниң чаагай чоруунга бараалгадыры бистиң партиявыстың дээди хоойлузу.

Улус депутаттарының Советтери—ССРЭ-ниң политиктиг үндезини.

ССРЭ — бүгү улустуң социалистиг күрүнези.

Сайзырангай социалистиг ниитилел — коммунизмче оруукка зүрүм өзугаар болур үе-чада-дыр.

Коммунистериниң болгаш партия кежигүү эвестериниң блогу — партия-биле чонуң чаңгыс эвиниң боттуг үндезини.

ССРЭ-нин Дээди Соведи — күрүне эрге-чагырга-зының дээди органы.

Совет соңгулда системазы. ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдалар дугайында Хоойлу.

Депутат — чонуң бүрүн эргелиг төлөлекчизи.

Соңгукчулар чагыларын күүседири — Советтер болгаш депутаттар ажылының чугула кезээ.

Совет хамаатыларның өндүр эргелери болгаш хосталгалары.

Кижиниң эргелериниң болгаш хосталгаларның тугу — ол дээрге социализмиң тугудур.

Социалистиг демократияны улам ыңай хөгжүдеринге күш-ажылчы коллективтерниң ролю.

Социалистиг эрге-хоойлу — күрүне органнарының ажылчорудулгазының үндезини.

Социалистиг демократияның буржуаз демократияның мүрнунга үндезин артык күштери.

Буржуаз соңгулда системазының ийи арыныг чоруу.

Капитализм — келир үеэ чок ниитилел.

Совет улус — тиилекчи, чаартыкчы чон!

Совет кижилериниң патриотизми болгаш интернационализми.

Ажылчыларның, тараачыннарның болгаш интеллигенцияның бузулбас эвилели — ССРЭ-ниң социал үндезини.

Коммунизм тургузуушкунунга ажылчын ангының кол ролю.

Колхозчу тараачыннар — коммунизминиң идепкейлиг тургузукчулары.

Коммунизм тургузуушкунунга совет интеллигенциның салымшкыны.

Совет профэвилелдер — бистиң ниитилелиристиң салдарлыг күжү.

Ленинчи комсомол —СЭКП-ниң дайынчы дузалакчызы болгаш бүзүрелдиг курлавыры.

Совет хөрээженнер — коммунизминиң идепкейлиг тургузукчулары.

ССРЭ-ниң хамаатызы болуру — бедик алдар болгаш улуг харыысалга.

Ленинчи национал политиканың тиилелгези.

Совет улустарның дөс эргези, акы-дүүмелдишки чоруу болгаш бузулбас чаңгыс эви.

Ада-чурт эртеминиң шылгарангай чедиишкиннери.

Совет космонавтиканың чаа-чаа чедиишкиннери.

Совет литератураның болгаш уран чүүлдүң чедиишкиннери.

Күрүне массаларның медерелдиг чоруу-биле күштүг болуур.

Совет кижи бүрүзүнге — идейлиг бүзүрелди, амыдыралга идепкейлиг турушту кижизидери.

Амыдыралдың совет хевири.

Коммунизм тургузукчузунуң моральдыг дүрүмү.

Партияның амгы үе-чадада экономиктиг стратегиязы.

Социалистиг өнчү — ССРЭ-ниң экономиктиг системазының үндезини.

Совет беш чылдарның тиилелгелиг базымнары.

Күр черин шиңгээдири — партияның болгаш чонуң улуг маадырлыг чоруу.

Эртем-техниктиг деңшилгени өргүледелиринге бистиң салымшкынывыс.

СЭКП болгаш делегейниң революстуг деңшилгези.

Тайбың дээш, чепсегленишкинин бүтү-ниити болгаш бүрүн дужүрери дээш ССРЭ-ниң демисели.

Социалистиг дем каттыштырызгазының чаңгыс эвин болгаш сырый каттыжыышкының улам ыңай быжыглаары.

ССРЭ-ниң маадырлыг Чепсектиг Күштери социализмниң болгаш тайбының кажгалалында.

Социалистиг Ада-чуртту камгалаары—совет кижи бүрүзүнүң ыдыктыг хүлээлгези.

Социалистиг чарышты, күш-ажылды коммунистиг өзу-биле көөру дээш шимчээшкинни калбартыры.

Сагылга-чурумну быжыглаары, коллективтиң ажылхерээ дээш организастыг чорукту болгаш харыысалганы бедидери.

Хожудаашкын чок ажылдаары—бистиң патриотчу хүлээлгевис.

Шүүмчүлел болгаш ботшүүмчүлел—бистиң ниитилелиристиң шимчедикчи күжү.

Бедик культура болгаш үлегерлиг корум-чорум дээш шимчээшкинни калбартыры.

Металлды, оттулар чүүлдү, электроэнергияны, бүгү материалдыг курлавырларны эң шыңгыы кампаар дээш демиселди калбартыры.

Мал кыштаглаашкынын үлегерлиг чорудаалы.

Часны тарылгага кончуг эки белеткениили.

Бойдусту камгалаары—кижи бүрүзүнүң херээ.

Садыгның болгаш амыдырал хандырылгазының бедик культуразы дээш.

Чонуң хереглел бараанларынга—бедик шынар дээш.

1979 чылды күш-ажылдың шалыпчы чылы болдуралы!

Онгу беш чылды чедиишкиннинг күүседиринче бүгү күштү салылы!

ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдаларны күш-ажылга болгаш өореділгеге чаа-чаа чедиишкиннер-биле уткуулу.

Коммунизмниң тиилелгеи дээш чаа-чаа чедиишкиннерже!

ПЛАНЫН КҮҮСЕТКЕН

Онгу беш чылдың үшкү чылының планыг опаалдаларын чедиишкиннинг күүседир дээш Моңгүн-Тайга райпозунуң коллективи күш-ажылчы көдүрлүүшкүнүг ажылдап турар. Ниитизи-биле райпо үш чылдарда 6 миллион 624 мүн рубльдиң бараанын сайгарар планын декабрь 1-де күүседип, пландан ажыр 35 мүн рубльдиң бараанын чонга саткан. Магазиннер аразында калбарган социалистиг чарышка Мугур-Аксында хеп садыы (эргелекчизи Дүү-Дарый Чаңзан) биргн черин ап, райпо баштаар черинин шилчип чоруур Кызыл тугу болгаш 50 рубль-биле шаңнаткан. Бо коллективи коммунистиг күш-ажылдың коллективи Д. Чаңзан райпонуң хоочун садыгжызы, садыгның тергинин. Бодунуң байлак дужулгазын аныяктарга дамчыдып, алаан хей аныяктарны өөреткен.

Райпо коллективинде даанган ажылынга кызымак, ак сеткилдиг Мария Аракчаа, Клара Саая ышкаш аныяктар бар. Ол ышкаш автомагазиннер садыгжылары Салчак Мандараа, Ортаат Байлаң-оол олар «Малчын» совхозтуң малчыннарының доктаамал алчылары. Аъш-чем болгаш өскеда бараннар-биле малчыннарны хандырып, график ёзугаар чоруп турар. Райпо коллективи кварталдың түнелинде социалистиг чарыштың тиилекчизи болгаш СЭКП обкомунуң, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, профоблчөвүлелдиң база ВЛКСМ обкомунуң шилчинр Кызыл тугун алган.

ЧУРУКТА: хеп садының садыгжызы Нина Салчак ажыл үезинде.

В. КАРА-САЛ.
Фотозу авторнуу.

ХАНЫЗЫ-БИЛЕ ТАНЫЖАР

СЭКП Төп Комитединиң ноябрь (1978 ч.) Пленумунуң болгаш ССРЭ-ниң Дээди Совединиң тоску чыжыының онгу сессиязының материалдарын районнуң ажылчы чоннарынга ханызы-биле таныштырар, ону амыдыралга боттандырар сорулга-биле СЭКП-ниң Моңгүн-Тайга райкому эткен пятницада район төвүнүң болгаш «Малчын» совхозтуң лекторларының, пропагандистериниң, политинформаторларының болгаш агитаторларының семинар хуралын эрттирген. Аңаа ук Пленумнуң болгаш сессиязының материалдарының болгаш районнуң ажыл-агыжы сорулгаларының дугайында лекцияны СЭКП Моңгүн-Тайга райкомунуң секретары О. Н-С. Шагдыр-оол вомчаан.

«Лекция пропагандазын улам ыңай сайзырангайжыдарының болгаш моон соңгааргы сорулгаларның дугайында» деп темага лекцияны ВЛКСМ райкомунуң секретары М. Д. Донгак. «Лекторларның аттестациязын белеткен эрттирери болгаш ону организастыг чорударының дугайында» деп лекцияны СЭКП райкомунуң пропаганда болгаш агитация киллазының эргелекчизи Д. Д. Хертек олар кылган.

Делегей байдалының дугайында лекцияны СЭКП райкомунуң өйги секретары Ш.-К. С. Кочета дөлгереңгей болгаш солун кылдыр вомчаан.

Бо семинар хуралга лекторларны, пропагандистерни, политинформаторларны болгаш агитаторларны ажылчорудулгазының талазы-биле дужулга солчулгазы база болган.

«Малчын» совхозта лекция пропагандазын канчаар организастап турарының дугайында ол совхозта партия комитединиң секретары К. Д. Чыдыш-оол чамдык тодаргай чижектерге доктаап, совхозтуң ажыл-ишчилери онгу беш чылдың үшкү чылында чамдык эки түнелдерни чедип ап турарын чугаалаан.

Лекция вомчуурунга канчаар белеткениниң болгаш оон арга-методтарының дугайында дужулгалыг лектор, улус депутаттарының район Совединиң күүсекчи комитединиң секретары М. Ч. Ондар чамдык чижек материалдарны көргүзүп турган чугаалаан.

Семинар хурал төнген соонда районнуң Культура бажыңының бот-тыныгыр артистериниң солун концерти болган.

Д. КУУЛАР.

СИБИРЬНИҢ ЧЕРИНДЕ

АВТОМАТТЫГ ТУРГУЗУГЛАР

Хонукта бирээзи-ле чартык миллион кубометр хемчээлдиг нефть газын курлаар аргалыг баштайгы автоматтыг тургузуглары Самотлорнуң нефть тывар черинде ажыглалда киргеи.

Нефть газы—нефть-химия будурулгеанге ажыглаар үнелиг чиг-эт. Чер кырынче аажок шык үнүп кээр болганы-биле, ону ыңай-бээр хоолайлар дамчыштыр чорудуп, дамчыдары берге, чүге дээрге шык газ чаңгыс черге тырлы берип болуп. Ону болдурбаазыбиле ыяш спирти мөнтаолду ажыглаар. Нефть тывыжы ыныг кончуг улуг эвес черлерге ону ажыглап болур. Ынчалза-даа Тюмень дег улуг нефть будурулгелиг черлерге ол ажыглаттынмас.

Ол сорулганы эң-не куду температурада ажылдап болур бедик будурукчулуг автоматтыг тургузуглар шиитпирлээн.

В. ЖИЛЯКОВ,
СЭТА-ныи корр.
Пижневартовск, Тюмень область.

• • •

МЕРГЕЖИЛДЕРНИ ЧЕДИП АП ТУРАР

Хову ажылдарынга көдээ мергежилге өөредири-биле Томскиде өөредилге төвүн тургускан, ында ам 300 хоорай ажылчыннары өөренип турар. Келир чылдың дүжүт ажаалдазы эгелээже чедир 600 хоорай ишчилери трактористер-машинистин калбак мергежилин чедип алыр.

Ажылдан хостаткан кичээлдеп турар. Дыңнакчыларга ажыглаары-биле делгем классталгыг, мастерскаяларлыг тракторлар, көдээ ажыл-агыг машиналарлыг өөредилге корпузун берген. Дыңнакчыларның үштүн бир кезии—хөрээженнер.

Ук өөредилге төвү үш чыл ажылдааш, үш мүн ажылчыннарны белеткээн, олар дүжүт ажаалдазынга кончуг эки киришкеннер.

А. РУССКИН,
СЭТА-ныи корр.
Томск.

• • •

ЧАА БАЖЫҢНАРЖЕ

«Свердловск» совхозтуң төвүн чаа Культура орлузу каастаан. Ында делгем залдар, библиотека, ниитилер, оркестр өрээлдери бар.

Социалистиг хүдээлгелерин хуусаа бетинде күүседип, ажыл-агыйның экономиказы быжыкканы көдээ чоннуң культура амыдыралын экижидеринге салдарлыг болган. Онгу беш чылдың эгезинден бээр мында универмаг, ортумак школа, амыдырал хандырылгазының комплекселиг пунктузу ажыглалда киргеи. Урал артының суурларының социал экономиктиг хөгжүлде планнарын ёзугаар көдээ черлерге үүс ажыг культурачырыдышкын одаглары гуттуп.

О. ЧЕРЕПАНОВ,
СЭТА-ныи корр.
Старково, Курган область.

• • •

СИБИРЬ МАЦЕСТАЗЫ

Заларинниң гипс рудниги-ниң ажылчыннары профилаторийге сульфаттыг суг-биле эмнеп турар, оон шыпары алдарлыг мацестен кудулавас. Шинчилеттингеи курлавыры хонукта 800 кубометр бо сульфидтиг суг-биле чүрек-дамыр системазын, нерв бансыраанда, шимченип-туттунар аппарат үрелгенде ажыглап эмнеп.

Курортология болгаш физиотерапиялың төп институдунуң специалистери бо черниң аржаанларының базазынга бальнеологтуг улуг курортту тургузарын сүмелээн. Оон баштайгы эдилээ ажыглалга киирерге хары угда Забайкальеннің үлетшүр ажыл-агыйларындан 1300 ажылчыларны хүлээп ап болур.

Л. ЫЫРЕМПИЛОВ,
СЭТА-ныи корр.
Усть-Орда, Иркутск область.

• • •

ТУРИСТЕРНИ «ТУРИСТ» МАНАП ТУР

Кызылда «Турист» деп аалчылар бажыны ажыглалда киргеи. Ол дээрге ында туттунуп турар чаа турист комплексаниң баштайгы объектизи.

Беш каат бажың Каз-Хем биле Биз-Хемниң Улуг-Хем боон каттышкан болдарында туттунган. Моон, Аанның төвүнден туристер чадаг, суг, автомобиль оруу-биле суг ужарларынга, хөлдерге, Саянның буурул баштарынга чедер. Ам даглыг Тываның турист картазында бежен ажыг маршруттар демдеглеттингеи.

А. ВОСТРИКОВ.
Кызыл.

КУР-ЧЕРЖИ НИКОЛЕНКОНУҢ ӨГ-БҮЛЕЗИ

КАЗАХ ССР. Соңгу-Казахстан областың төвү Петропавловскиден ийи үүс километр ыракта 2¼ мүн гектар черлиг «Ждановский» совхозтуң черлери калбарып чоруткан. Чер ажылдакчыларының мурнунда кажан-даа ажылдавайн турган суг чок ховуну кур-чержилер шиңгээдип апкан. Партияның кыйгырыы-биле маңаа Марк Павлович Николенко чедип келген. «Ждановский» совхоз брезент майының баштайгы өргеин-биле, баштайгы аңдарган чер-биле эгелээн...

Амгы үеде ажыл-агый эртемнин болгаш мурнакчы дужулганың чедиишкиннерин ажыглап турган, чуртка мүн-мүн центнер тарааны, сүттү, этти берип турар.

Майгын хоорайны баштай 200 кижи үндезилеп тургускан, а амгы үеде хоорай хевирлиг ол суурда 2200 кижи чурттап турар. Ында ортумак школа, эмнелге чери, уруглар сады, Культура бажыңы, библиотека бар. Кур черни шиңгээдип алганының чээрби чылы-биле холбаштыр совхозту Октябрь Революциязы орден-биле шаңнаан.

М. П. Николенко-биле кады оон уруу Галина (ол ам эмчи) болгаш ооларды — Владимир, Геннадий (олар—агрономнар) база чедип келгеннер.

ЧУРУКТА: (солагай талазындан) оглунуң оглу—онгу классчы Сергей, Татьяна Михайловна—пенсионер, совхоз директору Владимир Маркович, оон кадайы Галина Федоровна—Культура бажыңының уран чүүл удуртукчузу, Марк Павлович, оглунуң уруу — Ирина—Петропавловскиниң башкы институдунуң студентизи, Геннадий Маркович — көдээ ажыл-агыйның Соңгу-Казахстан область эргелелиниң эргелекчизиниң оралакчызы.

П. БУДНЕВИЧНИҢ фотозу.
СЭТА-ныи фотохрониказы.

ТРАНСПОРТЧУЛАРНЫҢ КҮШ-АЖЫЛЧЫ ЧЕДИИШКИННЕРИ

Тываның В. И. Ленин аттыг даг-дүгү арыглаар комбинадының транспорт цехиниң чолаачылары бо чылдың ноябрьда даг массазы сөөртүрүнүң даалгазын 100,7 хуу күүсеткен. Олар ай даалгазынга немей ону 7500 тонналы сөөрткен. Ылаңгыя транспорт цехиниң хоочуну, коммунист Семён Михайлович Туровец удуртқан БелАЗ чолаачыларының № 1 бригадазының көргүзүү бедик. Аар чүүк машиналарының чолаачыларының ол мурнакчы коллективи ноябрьда 298,4 мүн тонна даг массазы сөөрткеш, ай планын 111 хуу күүсеткен. Ол коллективте Александр Николаевич Прохоренковуң бригадазы база эки ажылдаан. Бригаданың 19 чолаачылары кижи бүрүзү эдлчет нормазындан 261 тонна хөйнү—1061 тонна даг массазын сөөрткен.

Транспорт цехиниң колонналарындан ноябрьда 14500 шак ажылдаар планнаг турган, 15153 шак ажылдаан № 2 транспорт колонназы (начальниги Г. И. Кудрявцев) социалистиг чарышка тиилекчи болган. Цехтиң өске колонналары база эки ажылдаан. Чижээ, № 3 тракторбульдозер колонназы (начальниги В. К. Сухочев) ноябрьда даалгазын 133,6 хуу күүсеткен, Г. П. Селивановтуң удуртканы бульдозеристер бригадазының ажылы база макталдыг.

Транспорт цехиниң ажылчыларын онгу беш чылдың үшкү чылын чедиишкиннинг доозар дээш декабрьда база бедик темпилиг ажылдап турар.

М. ООРЖАК.

КЕЛИР ЧЫЛДЫҢ ҮЛҮҮНДЕ

Көдээ ажыл-агыйның дужулга станциязының Хадын-Аксында сүт-бараан фермазының коллективи онгу беш чылдың шалыпчы үшкү чылын багай эвес көргүзүглерлиг доозуп турар. Ферма бо чылын 4937 центнер сүт будурер планнаг турган, ону ноябрь 1-деле 954 центнерге ажыр күүсеткен. Күрүнеге 4338 центнер сүттү садар планын ферма коллективи 4663 центнер кылдыр, азы 325 центнерге ажыр боттандырган. Ынчангаш ол мурнакчы ферма ам сүттү 1979 чылдың марттың үлүүнге киириштир будурүп турар.

Ферма коллективинин бо чедиишкиннеринге оон мурнакчы саанчылары улуг салыышкынны киирген. Чижээ, Александра Оюн он бир айларның планындан ажыр 15,8 тонна, Оюн Бичелмаа 17,7 тонна, Ооржак Чечекмаа 9 тонна сүттү саган.

О. ДАДАР-ООЛ.
Таңды район.

АЖЫЛ-ХЕРЕК -БИЛЕ ШЫНЗЫТКАН

Зоя Байыр-ооловнаны № 14 чуртталга бажыңының тудуунда ажылдап турар дээрзин № 48 тудуг эргелелиндеи билип алган мен. Ынчангаш аңаа ужуражыры-биле ол тудугну тып чеде бердим. Оон чанында машина-техника-даа хөй, ыңай-бээр чүү-лээ сөөрткен машиналар ажыктайын, ажыл ыяг түүк чоруп турар болду.

Бажыңның ийги подъездизинің адаккы каңдында бир квартирада элээн каш кыстар өрээл санай ажылдаан турлар. Зоя эки Лена-биле база бир өрээлде соңга кастактарын штукатурлаан турлар. Чай аразында Зоя Байыр-ооловна-биле чугаалажыштар арганыг болдум.

Зоя Шымран 1972 чылда № 4 профтехучилишени доосканы. Ол училище доосканы 10 кыстарны № 48 тудуг эргелелиниге ажылдаары-биле чоруткан. Баштай олар Красных партизан кудумчузунда чуртталга бажыңынын тудуунга плиточнийтен ажылдаанчар. Зояның болган ооң өөрү кыстарның күш-ажылчы базымы оон эгелээн.

Хүн, ай, чылдар ажылга эртип турда, Зоя ажылдың аргадужулгазын шиңгээдип ап, мергежий берген. Кандыг-даа даалга бээрге дүргеп, дыңнаңгыр күүседиптери, биче сеткилдиг, ажылга кызымаа-биле кады ажылдап турар эш-өөрүнүң хүндүткелин чедип ап, коллективтиң мурнакчызы апарган. 1976 чылда социалистиг чарыштың мурнакчызы хөрек демдээн алган.

1976 чыл Зояның амыдыралынга баштайгы өөрүшкүлүг чыл болган. Ол партия кежигүнүнүң кандидадынга киргеи. Ынчан училище доосканчаа уруглар эргелелге ажылдап келген турган. Олардан бир бригада тургускаш, Зояны бригадирледип каан. Ол ону партийжи даалга кылдыр хүлээп ап, кызыл ажылдаарын шиитпирлээн. Бригадирлээри баштайгы үеде берге турган болбайн аан. Ынчалза-даа коллективте арга-дужулгалыг хоочунар Зояга сүмезин кадып, дузалажып турган.

Зоя Байыр-ооловнаны ажылдап турар коллективи улуг идегелди көргүзүп, 1977 чылда Кызыл хоорай Совединиң депутадынга соңгаан. Идегелди ажыл-херек-биле шынаадар апаар болгай. Депутат кижи каяа-даа ажылдап турган участогунга, коллективинге, ог-бүлеге-даа үлегерлиг болур ужуруг. Бодунуң хууда үлегери-биле кады ажылдап турар өөрүнге, ылаңгыя, чаа ажылдап келген аныяк кижилерге салдар чедирер болгай. Ынды мозу-шынар Зояда бар.

— Депутат болуп, депутат шынызылганы холга ап турда, сүрөөденчиг-даа чорду. Чүпү канчаар, чүүден эгелээрин деп бодай бээр. Депутаттың ажылчорудулгазының эң-не кол чугулазы соңгукчуларның чагыларын күүседири. Соңгукчуларның чурттап турар бажыңнарынга барып, амыдырал-чуртталгазы-биле танышып турар мен. Чамдыкта «бажың батареялары чылытпас», «ханаларындан соок» дээн ышкаш айтырыгларны база тургузуп кээр чорду. Ону бичии, оонак деп болбас. Кижилериниң негелдезинге дыңнаңгыр болуп, эдип, кылырының хемчээн алыр апаар — деп, Зоя бодунуң депутат ажылының дугайын кысказы-биле чугаалады.

Хоочуннарга бодаарга, З. Шымран тудутта чүүле 6 чыл ажылдаан. Ынчалза-даа чеже тудугуңуң штукатур-маалр ажылынга киришээн дээр. Чүүле сөөлгү ийи чылда безин оон бригадазы № 4, 7, 10, 12 чуртталга бажыңнарынга, хогжум-ишки театрынга болгаш «Турист» аалчылар бажыңынга, универсам магазинге ажылдаан, ажыглаалга киришкен.

Аныяктар черле бир-ле чүвеже чүткүүдүг, дескел чок болгай. Зоя Байыр-ооловнаның бригадазының кыстары өөредилге черлеринче өөренип өөренип, чамдыктары өг-бүле тудуп, ыңай-бээр чоргуулай бергениниден чүгле дөрт кижи арткан. Оларны өске бригадаларга улгаттырып каткан. Зоя август айдан эгелеп Екатерина Сергеевна Бизяеваның бригадазында ажылдай бергени ол.

Е. Бизяеваның бригадазы коммунистиг күш-ажылдың бригадазы. Бригада № 14 бажыңның штукатур ажылын доозуп, сөөлгү подъездиде ажылдап турар болду. Ам чугайлаан, дозулаары арткан. Чаа чылда бо бажың ажыглалга кирер. Дараазында № 18 бажыңга барып ажылдаарлар. Бригада ноябрь айның планын 140 хуу күүсеткен. Үш чылдың планын чаа Конституциянның бир чыл оюнда-ла күүседипкен.

— Зоя кончут эрес кижи. Ажылга кызымак, бодунуң мергежилинге сагыш-сеткилиниң ханызындан бердингеи. Черле бистиң бригаданың кыстарын кандыызын кандыг дээр. Лена Ооржак, Аля Монгуш дээш шуптузуу-ла ажылга кызымак, эш-найыралдыг, биче сеткилдиг, дыңнаңгыр кыстар. Колдуу-ла училище доосканы соонда мында ажылдай бергеш—деп, Екатерина Сергеевна Зояның болгаш бригадазының уругларының дугайында чылыг сестерни чугаалады.

Шымран-ла, Екатерина Сергеевнаның чугаазы чоп. Зоя Байыр-ооловна мергежилинге сагыш-сеткилиниң бердингеи, хандыкшыдының боду база бадыткады. Зояның ачазы тудугга 20 чыл ажыг ажылдаан, хоочун тудугжу. Акызы, угбазы база тудугжулар. Угбазы—Катя база бо № 48 тудут эргелелинге ажылдап турган, амыдырал аайы-биле Хову-Аксынче коже берген. Ынчангаш Зояның тудугга ажылдаар деп шиитпирлеп, шилип алганы-даа таварылга эвес. Тудугжуның ажылы хүндүлүг-даа, хармысалгалыг-даа дээрзин ол эки билир.

Зоя Байыр-ооловнаның күш-ажылын партия, чазак бедик-биле үнелеп, «Күш-ажылчы шылгарал» деп медаль-биле шаңнаан. Ол комсомолдуң Кызыл хоорхомунуң бюро кежигүнү, улус депутаттарының Кызыл хоорай Совединиң күүскомунуң капитал тудут талазы-биле доктаамал комиссиязының база кежигүнү, Кызыл хоорай Совединиң эки ажылдыг депутаттарының бирээзи.

Г. БАДЫ-САГААН.

Акы-дуңма Моолданчагаа

МӨҢГЕ НАЙЫРАЛ

Делегей пролетариадынын улуг баштыңчызы В. И. Ленин биле МАР-ның арат-чонунуң шынчы оглу Д. Сухэ-Баторнуң үндезилеп тургусканы нӱн партияларның, арат-чонларывыстың аразында найырал чылдан чылче улам быжыгып турар. Ол ӧлүлүг акы-дуңманың үрелбес эп-найыралының интернационалисчи харылаазы-дыр. Улуг Октябрьның ачызыбиле ӧскүн үнген улусчу революциязының баштайгы хүннеринден эгелӧӧн, Моолдуң араттары совет улус-биле бодунуң салымчаланын кезӧ мӧңгей-биле холбаштырган.

Дайын соолунде, 1946 чылда, МАР биле ССРӘ-ниң аразында тургустунган эп-найырал, бот-боттарынга дузалажыр дугайында керӧӧ — нӱн күрүнелериниң улустарының акы-дуңмалышкы чаңгыс эвин улам ыңай быжыглаарынга чаа үе болган. Бо керӧӧге холбаштыр бистиң улустарывыстың эп-найыралы, кады ажылдажылгазы улам ыңай хөгжүп, Моолдуң арат чону Совет Эвилелиниң бүгү талаалыг дузаламчы-деткимчези-биле революцияның бо үе-чадазының эң чугула, эң берге сорулгаларының бирӧзи болур хуу ажыл-агыны социалистиг ӧзуга кооперастаар, экономиктиг нинти хөгжүлдениң улуг сорулгазын чедиштиккиниг шиитпирлевишаан, революцияның социалистиг чадазының тиилелгезин чедип алган.

СӘКП Төп Комитединиң Чиргине секретары Л. И. Брежнев баштаан ССРӘ-ниң партия-чазак толӧлӧри 1966 чылда МАР-га алган ӧзугунуң найыралчы байдалынга аалдан чоруп турар үеде, МАР биле ССРӘ-ниң аразында найыралдың, кады ажылдажылганың болгаш бот-боттарынга дузалажылганың керӧзиниде нӱн талакың ат салганы моол-совет харылаазының чаа үе-чадазын ажыткан.

Бистиң чурттувустуң ажылчы чоннары моол-совет найыралды бодунуң революциязының ӧндүр улуг чедиштикиниң, МАР-ның социалистиг оруктап улам ыңай чедиштиккиниг деп-ширинин боттуг үндезини, бистиң амгы болган келир үеде тиилелгеевстиң идегелдиг бадыткаашкынды деп чоргаарлаптын чоруур.

Амгы үеде ук харылзаалар улам быжыгып, политика, экономика, эртем, культура амыдыралының бүгү талазы-биле нӱн чурттуң улустары улам чоокшулажып турар.

Араттың революциязының чылдарында бистиң чурттуң политика, экономика болгаш культура амыдыралында болган улуг өскерлиишкиннериниң, чедип алган чедиштиккиннериниң шуптузун бистер улуг совет улустуң дузаламчызы деп көрүп, нӱн чурттуң ыңг найыралының үретүүпели деп үнелеп турар бис.

Совет Эвилелиниң дузаламчызы бистиң чуртту үлетпүржүдер, кодээ ажылагайны шаанын хөгжүдер сорулганы шиитпирлӧр, күрүнеңи ажыл-агыны, культуралың болгаш өскедаа адырларны хөгжүдер, арат-чонуң материалдыг байдалын бедидериңге эң чугула ачы-дузалыг болуп турар.

Чүгле соолгу он чылдарда ССРӘ-ниң техниктиг, экономиктиг дузазы-биле 480 ажыг үлетпүр, ажылагый, ораң-бажың, культура тудугларын тулуп, ажыглаага киирген. Ам бистиң күрүнеңи үлетпүр бүдүрүлгелиниң шиитпирлиг продукциязының 40 ажыг хуузун, ооң иштинде электри, чылыг дамчылга күжүнүң 80 ажыг, далганның барык 70, хөмүрдаштың 80 хуузун, дүк, дүк аргыг, кидис кылырының 100 хуузун, хлеб, кондитер кылыгларының 60 хуузун Совет Эвилелиниң техниктиг, экономиктиг дузаламчызы-биле түргускан бүдүрүлге черлерин бүдүрүп үндүрүп турар.

1976—1980 чылдарда ССРӘ-ниң бистиң чуртка көргүзер хөй талалыг дузазы ӧзүп келген болгаш ам-даа дыка немей өзер. Ол дӧрге-ле, эрткен беш чылда турганындан бо беш чылда ийи катаптан хөй немежири-ол.

Улуг Октябрьның төөгүлүг ӧюнга уткуштур, ССРӘ-ниң уран үүлүн пропагандалаарының моол-совет найырал айын чылбүрүде эрттирип турар. Бистиң ийи чурттуң улустарының найыралын, кады ажылдажылгазын ханыладып хөгжүдер ажылга киирген улуг ачы-хавыяазын үнелеп, совет-моол найырал нинтилелин 1976 чылда МАР-ның Дээди шаңналы Сухэ-Батор орден-биле шаңнаап.

Черле ынчаш Совет Эвилелиниң дузазы, ооң ачы-хавыяазы четпӧӧпмдыг болуп, ажыл-агый, культура адыры бистиң чуртувуста чок ден чугаалап болур. Чижӧлӧрге, моол-совет кадык камгалал талазы-биле кады ажылдажылга 1920 чылдан эгелӧӧн. В. И. Ленинниң шынчы өөреникчизи болгаш дузалакчызы, социалистиг кадык камгалалының шылгарацгай теоретиги, ССРӘ-ның кадык камгалалының улус комиссариадының баштайгы комиссары Н. А. Семашко социалистиг кадык камгалалының системазын идешкейлии-биле саналдап, чогаадыкчы ӧзүбиле ажылдап чораан болгаш, Моолдуң кадык камгалалының сайыралынга үвелиг салыышкынын киирген. Ол ышкаш ооңдаа өске совет эмчилериниң ат-алдары Моолдуң арат-чонунуң сеткил-сагыжынга артып каан, бистиң кадык камгалалывыстың төөгүзүнге моңгежирӧӧн.

Бүдүрүкчү күштериниң талазы-биле ядыы-түрецги, чурттакчы чонуң 90 ажыг хуузу үжүк-бижик билбес чораан Моол чуртунга чырыдыышкын системазын чедиштиккиниг-биле хөгжүдериңге Улуг Октябрьдан төрүттүнген Советтер чуртунуң ачы-дузазы, дуржулгазы шиитпирлиг салдарны көргүскен.

1921 чылда 40 өөренікчилиг эң баштайгы эге, 1923 чылда 45 өөренікчилиг эң баштайгы ортумак школалар ажыттынган. Моол чуртунга совет эшөөрүүн ыңг дузазы-биле араттарның культуразы, эртем-билиг чылдан чылче чечектелип хөгжүп келген.

1922 чылдың чайынында Москвага ажыттынган Чөөн чүктүң ажылчы чоннарының Коммунистиг дээди сургуулунга (КҮГВ) моолдан кижи өөредир дугайында келген чалалганы МАРН Төп Комитеди өөрүп хүлээп алган, 15 нижини өөредип чоруткан.

Бистиң чурттуң хөгжүлдезиниң өзүл байдалын барымдаалап көргеш, ССРӘ чаа Моол күрүнеге кадр белеткээр ажылга дузалаар талазы-биле боттуг хемчегин ап, Ленинградта чоон чүк институдун болгаш өске-даа өөредилге черлериңге моол студенталер өөренир тускай классларны, 1930 чылда Улан-Удэге моол рабфакты ажыткан. Аңаа он чыл дургузунда 400 ажыг кижи эртем-билигин чедип алган.

Амгы үеде МАР-ның бүгү-ле өөредилге черлериңде 337 муң ажыг кижи өөренип турар.

Моол-совет акы-дуңма найыралдың чыл келген тудум улам быжыгып турарын бистиң аймактар-биле кожа-хелбӧӧ турар автономнуг республикаларның, областарның, крайларның дорт харылзаазы херечилеп турар. Чижӧлӧрге, Зайсан аймак-биле Тыва АССР-ниң найыралдыг, харылзаазы ийи чылдан плиналаш, планда кирген бүгү хемчегларни ийи тала идешкейлии-биле боттандырып турар. Суржулга, сиген кежилдеги, суггаттыг тарылга, малды соок үеде чылыг суг-биле, кажаа-хораа-биле хандырар дӧӧн чижектиг ажылдарга Совет Тываның ажыл-агыларының мурнакчы дуркулгазын ажыглаан бис.

Улуг Октябрьның 61 чыл ӧӧн бистиң баа байрыыс болдуруп, демдеглӧӧн.

Аймактың партия комитединиң бюроозу Улуг Октябрьның 61 чыл ӧӧнга уткуштур моол-совет найыралдың аймда организастаан чорудар ажылдың планын чогааткаш бадылаан. Октябрь 5-тен эгелеп сумулар топтериңге хурал-чыыштарны, албан организация черлериңге найырал кежӧлӧрни, ужуражыышкыннарны, уруглар албан черлериңге үтреппиктерни, эрттирип, найырал айының ажылының ажыдыышкынын кылган. Аңаа холбаштыр хоорай, сууларны кастап шимӧӧн, совет улустуң коммунистиг туруузушкунуң чедиштиккинин дуржулгазындан өөренип, пропагандалаар ажылды организастаан чоруткан. Ол ышкаш аймак төвүнде «Улаастай» кинотеатрга «Совет хөрөөженнер», «Октябрь-61» деп темаларга фотоделгелгелерни, уран чүүл көрүлдеңни организастаан. Найырал темазынга холбаткан лекция, беседаны белеткӧӧн, лекторлар кодээ черлерге үнүшкүннерни кылган.

Найырал айында совет кинофильмнериниң 3—7 хонуктарын организастаан, аймактың солунунга тускай булуңду ажыкташ, пропаганда ажылын чоруткан. Ол ышкаш совет поошар делгелгезин, садын организастаан турар.

Ынчалаш МАР Улуг Октябрьның 61 чыл ӧӧн ажыл-агый, культура, чыыдыышкын талазы-биле чаа-чаа чедиштиккиннерлиг уткуп, бедик кодураңкүүнүг байырлап эрттиргеи болгаш найыралывысты мӧңгежидер, кады ажылдажылганы улам быжыглаар эвилга кижи бүрүзү улуг-хуузун киирештирип турар.

Т. ДАМДИН,
Завхан аймактың партия комитединиң секретары, моол-совет найырал комитединиң аймак чөвүлелиниң даргазы.

Совет аптеканың 60 чылынга

КАДЫК КАМГАЛАЛЫНЫҢ ЧАРЫЛБАС КЕЗЭЭ

ЧУРУКТА: Кызылдың № 1 аптеказының бөлүк ажылдакчылары ажыл үезинде.
А. ЗАЙЦЕВТИҢ фотозу.

Улус комиссариадының 1918 чылдың декабрь 28-те болган хуралынга аптекаларны күрүнеин болдурарының дугайында декретке В. И. Ленин ат салган болгаш 1919 чылдың январь 1-де, ол-ла декрет-биле хууда аптекаларны хавырган. Кадык камгалалының Улус Комиссариадының эргезинге хүлээдип берген.

1919 чылдың февраль 5-те Бүгү-россияның аптека ажылдакчыларының бирги съездиан болган. Бистиң чуртувуска аптека хөрӧӧн сайзырадырының, ону контрольдаарының, эргелеп башкарарының айтырыгларын ол съездиде чугаалажын көрген болгаш аптека албан черлериниң төөчүттүнген хандырылгазын организастаан, оларның иштики туруузуун тодаратган. Октябрьның социалистиг Улуг революциязының мурнунда Россияга аптека хөрӧӧ коччуг хожуданган турган. 1914 чылда 4932 аптеканың хөй кезии чурттуң төп кезээнге хамааржып турган. Ол аптекаларның чүгле 200-үү тус черанга болуп, артканнары хуу болгаш даштыны кижилериниң холунга турган. Бо бүгүнүң түңнелинде чоннуң хөй кезии эм-биле хандыртынар аргазы чок турган. Ол үеде ажылга таарымчалыг керекселдер-даа, мергежилдиг кадрлар-даа чедишпес турган.

Октябрьның тиилӧӧнинин соонда Совет күрүнеиниң, Коммунистиг партиниң салыш салышкынының ачызында кадык камгалалы-биле дедиге аптека хөрӧӧ хогжүп, быжыккан.

Кадык камгалалының чарылбас кезээ аптека хөрӧ чаа шыларны ап, аарыг улусту эм-биле хандырар чаагай керекке бүрүн чагырткан. Бирги беш чылдың дургузунда революция мурнунуң үелиге деңнӧӧрге чуртка аптека саны 40 хуу өскен. Ийиги болган үшкү беш чылдарның ортазында аптека четкизи көдээ черлерге болгаш национал девискӧрлерге улам калбарган.

ССРӘ-ниң Улус Комиссариадының кадык камгалал системазынга аптека хөрӧ 1940 чылга чедир бүрүн баа-таан, боду тодаргай структуралыг болу берген.

Дайын мурнуу чылдарында-ла аптекалар эм аймаан ажылдап ыдыр, болбаазырадыр талазы-биле бурунгаар улуг базымны кылган. Аптека четкилериниң болгаш аптека пунктуларының ковудӧӧн-биле санитария болгаш гигиена четкилери, медицинаның дериг-керекселдериниң тускай магазиннери безин ажыттынган. Аптекаларның болгаш галеп-фармацевт бүдүрүлгелериниң баазазы быжыккан.

Чурттуң аптека четкилери 1940 чылда ажылчы чонга болгаш эмнелге-профилактиктиг күрүне албан черлериңге 210,4 миллион рубльдиг эмнерин база медицина керекселдерин саткан. Фармацевт кадрларның белеткелинче улуг кичӧңгейни салган. ССРӘ-ге ынчан фармацевтер белеткээр 9 институт, 15 школа турган.

Ада-чурттуң Улуг дайынының чылдарында дайынга 4 муң аптека, 8 муң аптека пунктулары, 51 галеп-фармацевт бүдүргелер үптеттирип, уаутканган, фармацевт кадрларның саны база кызырылган. Ынчалза-даа эки организастаттынган аптека хөрӧ дайынның кадыгдошкун шылгалдазын шыңгыы тудуп, сынын чогун көргүскен.

1946 чылдан эгелеп аптека хөрӧ дыка дүргеи сайзыраан. Амгы үеде аптекаларның саны дайын мурнунда турганындан каш катап көвүдӧӧн. Чижӧ, элӧӧн каш районнар аптекаларын хандырар төп улуг аптекалар база хөй эмнелгелерлиг улуг хоорайларда эмнелгелер аразының аптекаларын ажыктан. Аптека ажылын мынчаар организастааны ажылчы чонга болган эмнелге чедериңге дыка таарымчалыг апарган.

Тыва АССР-ниң аптека хөрӧ бүгү совет кадык камгалалы-биле кады нарын, берге орукту эрткен. Республикага 1934 чылга чедир аптека эргелеп турбаан, 1929 чылдан эгелеп курорт-аптека эргелеп туруп, белен эм аймаан чер-черге чедирип, тарадып турган. 1934 чылда Тывага аптека хөрӧӧн организастаары-биле провизор эш Люблинский чедип кӧӧн, Кызыл хоорайга баштайгы аптеканы ажыткан.

Ол аптекага хөй эвес кижи ажылдап, рецепт ӧзүтаар эмнерни белеткеп, белен эмнерни үндүр салып турган.

1935 чылда Шагаан-Арыг хоорайга № 2 аптеканы эш Елтышевтиң удуртулгазы-биле ажыткан. А эш Люблинский Кызылга эгелӧӧн хөрӧӧн эш Дворжецкийге дамчыдып берген. Туран хоорайга № 3 аптеканы ажыткан. 1938 чылда Кызылдың аптеказы чүгле эмнер эвес, аптека ажылынга ыракта хамаарышпас идик кремн, диш аптаар порошок, пудра, будук, суксунга ижер суг дӧӧн ышкаш түүлдерни кылып, чонга садын турган. 1944 чылда республика шупту 9 аптекалыг болган. Ол аптекаларга нургулайында практик-фармацевтер ажылдап, чылда 75 муң рубльдиг бараан саарылгалыг турган. ССРӘ-ниң аптека ажылының талазы-биле деңнелиндеп Тываның аптекаларының материал-техниктиг баазазы ыракта кошкак турганы билдингир.

Совет Эвилелиниң акы-дуңма улустарының улуг өгбүлезинге 1944 чылда Тываның киргениниң соонда республиканың аптека хөрӧ эргежок чугула материалдыг болгаш акша дузаламчызын алган. Кыска хуусалпын дургузунда аптека албан черлериниң четкизи калбаргаи. 1945—1949 чылдарда Чаа-Хол, Сүт-Хол, Хандагайты, Кунгуртуг, Тээли, Мугур-Аксынга аптекалар болгаш санитария база гигиеналың магазиннери ажыттынылаан. Ол-ла үеде аптеканың төп склады, галеп-фасовка, контроль-аналитиктиг лабораториялар болгаш оптика мастерскаязы бар апаргаи. Бараан саарылгазы 260 муң рубль четкен. Аптекаларга 12 провизор, 30 фармацевт ажылдап турган.

1956 чылда Кызылга баштайгы эмнелге аптеказын амгы күш-ажылдың ветераны Ольга Лаврентьевна Непомнящая ажыткан. 1960 чылда аптеканың чаа складын доозун, ажыглалга киирген. 1961 чылда Иркутскиниң медицина институдун дооскан, баштайгы провизорлар 4 тыва кыс ажылдап эгелӧӧн. Оон бӧӧр-ле чыл бүрүде аптека четкизи, бараан саарылгазы өзүп, кадрлар немежип келген болгаш олар чоннуң кадыын камгалаарынга төлептиг үлүүн киирип турарлар.

Т. ООРЖАК,
Республиканың аптека эргелелиниң баштаар черинин начальнигинин ораакчызы.

БӨМБУРЗЕКТИҢ СУДАЛЫ

СӘТА болгаш ПМА-ның кыска дыңнадыглар, тайылбырлар

ХӨЙ-НИИТИ ХУРАЛЫ

Хосталганың хүнүнге—Кубаның революциязының 20 чылынга тураскаал кылдыр найысылалдың хөй-нинти төлӧӧлекчилериниң байырлыг хуралы Москвага болган.

Президиумга—СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү А. Я. Пельше, СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнүнге кандидат, ССРӘ-ниң культура министри П. Н. Демичев, албанның өске-даа кижилери, Кубаның Компартиязының ТК-зының кежигүнү, Кубаның Компартиязының ТК-зының чанында коммунистиг шимчӧӧшкин болгаш Кубаның социалистиг революциязының төөгү институдунуң директору Ф. Гробарт баштаан куба делегация, Куба Республиканың ССРӘ-де херектеринге түр бүзүреттирген Х. Пуэрта Кирога олар олурган.

П. Н. Демичев илеткел кылгаш, куба улустуң байырлалы-биле холбаштыр аңаа СЭКП ТК-дан, Совет чазактан болгаш эш Л. И. Брежневтиң шуут бодундан байырны дамчыткан. Куба революциязының тиилелгези—делегейниң Улуг Октябрьдан эгелӧӧн революстуг хөгжүдезиниң чарылбас кезээ-дир деп ол демдеглӧӧн. Куба революциязының күжү—ооң интернационализминде, Совет Эвилели-биле болгаш акы-дуңма социалистиг өске-даа чурттар-биле сырый кады ажылдажылгалыында. Социалистиг Куба Латин Американың хосталга болгаш социал чөптүг чорук дӧӧн демисежип турар бүгү улустарынга орук айтыкчыны апарган.

СЭКП-ниң болгаш Кубаның Компартиязының идеолостуг кады ажылдажылгазы эрткен чылдарда улам сырый апарганын илеткелчи өнзалап демдеглӧӧн. Эш Л. И. Брежневтиң Кубага аян-чоруунун үезинде бистиң акы-дуңмалышкы харылзааларывысты улам ыңай калбартырының арганарын кады тодаратган. Акы-дуңма социалистиг чурттарның, амгы үениң социал деңнилге күштериниң хуразелиниде революстуг Куба быжыы-биле туржып турар. Ол дӧрге социалистиг туруузушкунуун херӧӧнге куба улустуң чаа-чаа тиилелгелериниң магадылалы-дыр.

Кубаның даштыкы политиказы тайбын кожа-хелбӧӧ догуланзашкынның болгаш делегейге дүшкүүрлүг чорукту чавырылдырарының, социалистиг болгаш пролетаржы интернационализмниң принциптеринге таарыштыр хөгжүп турар деп, Х. Пуэрта Кирога бодунуң чугаазынга демдеглӧӧн. Ында кол чүве—ССРӘ-биле, социалистиг дем каттыштырылгалының бүгү чурттары-биле найырал-дыр. Куба революция баштайгы үезинден эгелӧӧн-ле СЭКП-ниң, ССРӘ-ниң чазаанын, бүгү совет улустуң дузазынга даянып келген. СЭКП-ниң XXV съездизинге чүве чугаалап тура эш Фидель Кастронун демдеглӧӧни ышкаш, Совет Эвилели-биле бодунуң харылзаларынга куба улус чоргаарланыр. Ол харылзалар интернационалчы практиканың, билчиишкиниң, хундулежиринин болгаш бүзүрежириниң үлегери болуп турар.

* * *

Куба революциязының 20 чыл ӧӧ-биле холбаштыр совет-куба найырал айы ССРӘ-де эгелӧӧн.

(СЭТА).

КАМПУЧИЙ УЛУС-БИЛЕ ӘП-СЕТКИЛ КАТТЫШТЫРЫЛГАЗЫ

Чурттуң Национал камгаланышкынының чаңгыс аай фронтузунда каттышкан Кампучияның революстуг патриоттчу күштериниң демиселин делегейниң деңнилгелиг хөй-нинтизи болгаш парлалгазы билип база деткин, чаңгыс аай фронт-биле болгаш ооң программазы-биле эп-сеткил каттыштырылгазын илеткелеп турар.

ХАНОЙ. Вьетнам-кампучий найырал нинтилели, Вьетнам Социалистиг Республиканың тайбын камгалалының комитеди болгаш Азия база Африка улустарының эп-сеткил каттыштырылгазының вьетнам комитеди Кампучияның Национал камгаланышкынының чаңгыс аай фронтузунуң Төп Комитединиче байырлыг чагаа чоруткан, кампучий улустарның Пол Поттун—Иенг Сариниң реаксылыг болүүнүге удур демисели-биле боттарының эп-сеткил каттыштырылгазын илергейлӧӧн. Ол болүк Пекиниңиң улуг күрүнеңрек чүткүлдериңе ооң чепсӧӧ болуп турар.

Кампучияның Национал камгаланышкынының чаңгыс аай фронтузу кампучий улустуң күзел-түткүлдерин болгаш эрге-ажыктарын, төрӧӧн чүртүн камгалаан алыр дӧӧш, чаа Кампучия дӧӧш ооң чөптүг демиселин бүрүн көргүзүп турар.

СОФИЯ. Кампучияга болушкуннар дугайында халаптыг фактыларны делегейниң бүгү-ле ак сеткилдиг кижилери сӧолгү үш чыл дургузунда ханы кӧргел болгаш човаашкын-биле дыңнап келген деп, «Работническо дело» солун бижӧӧн. Пол Поттун—Иенг Сариниң Пекинге деткиттирген резкылыг болүү бодунуң бурунгу болгаш бедик культуразы-биле сураг-жаай ол чуртту албадал-хилийчеткелдиң аажок улуг лагери болдурган. Пномпеньниң реаксылыг болүү Вьетнамның улузунга болгаш Мурнуу-Чөөн Азияда тайбыңга удур база аар-берге кемнинг үүлгедигин кылган. Пекиниңиң албадаашкыны-биле Кампучия социалистиг Вьетнамга удур акы-дуңмалышкылар олуржур дайынче киир тырттырган.

Бүгү улустуң эрге-ажыктарының ӧзулуг илередикчизи апарган Кампучияның Национал камгаланышкынының чаңгыс аай фронтузун тургускаанының дугайында медоны делегейниң **хөй-нинтизи** ынчангаш сеткил ханыышкын-биле уткаан деп, «Работническо дело» солун онзалап демдеглӧӧн. Кампучий патриоттарның политиктиг тодаргай шугуму чүгле маовстерниң сеткилинге таарышпас. Ынчалза-даа бот-эргелиг Кампучияның салым-чолун Пекиниңиң дерзилӧӧшкининдеп болгаш гегемонизминдеп адырлын алыр соругалыг демиселдиг түгүн көдүрген кампучий улус боду шиитпирдӧӧр.

БУДАПЕШТ. Кампучияда тыптын келген национал удурланышкын шимчӧӧшкин Пол Поттун—Иенг Сариниң чонга удурланышкак политиказынга, Кампучияның чонун кыргын-хидыырыынче угланган политиказынга удур угланган деп, «Непсава» солуну бижӧӧн. Пномпень болүүн дужүрери Кампучияның Национал камгаланышкынының чаңгыс аай фронтузунуң алыс сорулгазы ол-дур.

(СЭТА).

ДУГУРЖУЛГА ДӘӘШ

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Бооченсекти эйдере бүдүрериң сокадыр, стратегиг шаап-халдаашкын чепсектерин кызыгаарлаар дугайында совет-америк чаа дугуржулганы дүргеи чарары дӧӧш миллион-миллион американнар туржып турар.

Ассошиэйтед пресс агентиледдиң болгаш Эп-би-си деп радиотелевидение компаниязының хөй-нинтизиниң бодалдарын алыр талазы-биле чоруткан шинчилӧӧшкинин ӧзугаар алырга, американнарның дөрттүң үш кезии ыныг дугуржулганы чарары дӧӧш туржып турар. Бо дӧрге соолгу ийи чылдарда чоруткан шинчилелдерде эң-ле бедик көргүзүү бооп турар.

Стратегиг шаап-халдаашкын чепсӧӧн кылыгаарлаар дугайында совет-америк дугуржулганы чарары чүгле идролут дайынның аймылын эвзежедип турар эвес, харын Каттышкан Штаттарның айылы чок чоруунга ужурдуалыг болур деп, миллион-миллион американнар санап турар.

ЧУГУЛА БОЛУУШКУН

БОНН. (СЭТА). ГФР-ниң деңнилгелиг болгаш демократтыг күштериниң амыдыралынга чаңчыл болу бертен болуушкун—«Герман Коммунистиг партиниң неделязын» эрттиреринде Герман Коммунистиг партиниң баштаар черинин шиитпирлӧӧн. «Үнзере цайт» солунуң дыңнадын турары-биле алырга, бо удаада неделя 1979 чылдың январь 20-ден 28-ке чедир болур. Чурттуң хөй хоорайларында болгаш үлетпүр топтериңге неделяның эрттирер ажылдарының соругазы болза, чурттакчы чоннуң калбак массаларын Герман Компартиниң политиказы-биле, чүүл-даа мурнунда ГКП-ниң программазы-биле таныштырары, партиниң хүрӧӧлеңин быжыглаары, ооң хүрӧӧлеңинге чаа кежигүннерин хаара тудары болур.

Ажылчы чоннарның эрге-ажыктарын камгалаар дӧӧш, ажыл чок чорукка удур дӧӧштиг хемчегларни дой-дораан ап чорудары дӧӧш коммунистериң чайгымын чокка демиселин турарын, делегейниң дүшкүүрлүг чоруунуң чавырылышкыны болгаш Европага айыл чок чорукту хандырары дӧӧш демиселди олар боттарының эң чугула соругазы кылдыр салын турарын неделя көргүзер ужурлуг.

Ооң-биле холбаштыр «Үнзере цайт» солунуң демдеглеп турары-биле алырга, Герман Компартиниң неделязының политиктиг утказы ГКП-ниң Мангейм программазы-биле шиитпирлиг-биле тодаратты-вэр.

Неделя үезинде демократтыг эргелерни камгалаар дӧӧш, конституцияга чөрүүкек «профессиларны хоруп квапынга» удур демиселче барын-герман хөй-нинтизин организастарларга чугула черни үндүрген турар.

«Профессияларга кандыгда хоруушкуннарны» шуут болгаш доозу-биле чок кылырын, боттарының кол эргелерин камгалаан ажылчын эңгының демиселинге таптыктаары-биле хорецятелерниң будүрүлгелерни хаарын, ажылчыларны масселы-биле ажылдан үндүрерин хоруурун ГКП негеп турар деп, «Үнзере цайт» онзалап демдеглӧӧн.

ГФР-де неонацизмниң кандыгда өзүлдүнүнинерге удур улам-на идешкейлиг демисежиринин эргежок чугулазын Герман Коммунистиг партия база онзалап айыткан.

ДУЮКАА ДУГУРЖУЛГАНЫ ДОЛГАНДЫР

БРЮССЕЛЬ. Маңаа үш талалыг ужуражышкын болуп, аңаа АКШ-тың күрүне секретары С. Вэнс, Египеттиң премьер-министри Халиль болгаш Израильдиң баштыкы херектер министри Даян олар киришкен. Египет-израиль дуюкаа дугуржулганы эчизинге чедир кылырын дүргедедир чорукту чедип алырын кыаадын турар АКШ-тың саналын ӧзүгаар ол ужуражышкынны организастаан. Дуюкаа чугаалажышкыннарны дагын эгелӧӧр дугайында айтырыг талазы-биле чурттар аразынга харылзажылгалар уламчылаар эвилер деп, ужуражышкын доозулган соонда С. Вэнс чарлаан.

Брюсселге болган ужуражышкынны политиктиг хайгаарактылар Вашингтонунуң египет удуртулгаларынын кылыр болгаш Израиль-биле дуюкаа дугуржулгага доп-дораан ат салыр кылдыр опу албадаар дӧӧр эвилелиг оралдажышкынны кылдыр үнелеп турар.

ПЕКИНИҢ ДЕРЗИИ ЫЙЫЫШКЫНЫНЫҢ ИЛЕРЕЛИ

ХАНОЙ. Вьетнам информация агентилелиниң дамчытканын ӧзүгаар алырга, Вьетнам Социалистиг Республиканың Демир-орук транспортунун эргелели Вьетнамда улустар аразының шугумнарынга саартулгелерин түр соксатканының дугайын дыңнаткан. КҮР-нуң демир-орук транспортунуң министерстволу Кыдатта улустар аразының демир-орук шугумнарынга пассажирлер болгаш чүктер дажыглаарын түр соксатканының дугайын чарлаанын медегледе онзалап демдеглӧӧн. Демир-орук чүктериниң кол кезии КҮР-ну таварты Вьетнамче барып турары билдингир болгай. Кыдат эрге-чагыргаларының бо үүлгедиглери социалистиг Вьетнамга удур Пекиниңиң дерзии ыйыышкынының чаа илерели болуп турар-дыр.

АЖЫЛЧЫННАРНЫҢ ҮЛЕГЕРИ

ЛУАНДА. Күш-ажыл партиязы — МПЛА партия турузуунуң талазы-биле организакчы улуг ажылды бүгү деңнелдерде чорудуп турар деп, Күш-ажыл партиязы — МПЛА-ның даргазы, Анголда Улус Республиканың президентизи А. Нето медеглӧӧн. Моон-биле холбаштыр «Текстанг» дӧӧр пӧс-таавы комбинатының ажылчыннарының үлегери онза ужур-дузалыг болуп бар чыдар. Чуртка партия эсе организациялың олар бир дугаарында турган.

Партия организациязын тургусканы партиниң марксчы-ленинчи политиказын амыдыралга идешкейлиг чорудар, иштин национал сорулгаларны шиитпирлӧӧрде боттарының авангардчы роли күүседир арганы комбинаттың ажылчыннарынга берип турар деп, А. Нето демдеглӧӧн. Республиканың поставы үлетпүрүнүң кол улуг будүрүлгези—«Текстанг» комбинаттың парторганизациязының ажылының дуркулгазын нептерелдирп политиктиг чугула ужур-дузалыг деп ол чугаалаан.

(СЭТА).

Янзы-бүрү МЕДӨӨЛЕР

Сонуурганчыгдыр

ССРЭ-ниң Эртемнер Академиязының Сибирь салбырының экономика болгаш үлетпүр бүдүүлгени организастаар институдунуң Тывада экономика лабораториязының эргелекчизи география эртемнериниң кандидады К. О. Шактаржык Улуг-Хем районда Жданов аттыг совхозтуң ажыл-ишчилеринге солун лекцияны номчаан. Бүдүүлгениң адыр бүрүзүнге 1978 чылдың ноябрь Пленумунуң, ССРЭ-ниң Дээди Советиниң сессиязының шиитпирлериниң дугайында болгаш Тыва АССР-ниң экономиктиг хөгжүлдезиниң дугайында лекцияны чыылганнар улуг сонуургал-биле дыңнаан.

Бо айтырыглар талазы-биле механизаторлар, малчыннар, тудугжулар, албан-хаанчылар тус-тузында сонуургаан, билип алыксаан үүлдерин айтырып, лектордан долу, чедингир, тодаргай харыыны дыңнааннар.

Д. ШУЛУУ.

● ● ●

Кежээ эрткен

Мугур-Аксы суурнуң Культура бажыңында «Кижи болгаш хөөлү» деп кежээки районнуң административтиг органнарының төлөөлери организастап эрттиргеннер. Аңаа райкүүскомнуң иштики херектер килдизиниң начальниги-ниң орааныгызы О. С. Намчыл «Хөөлү сагыылгазы» деп темага лекция кылган. Арагалаашкынга болгаш кем-херек үүлгедир чорукка удур профилактика ажылының түңнелдерин чугаалаан.

Иштики херектер килдизиниң начальниги В. О. Хертек райсында корум-чурумну назы четпестениң сагыл турарының дугайында лекцияны номчаш, кем-херектиң кол чылдагаанарын айыткан. Районнуң улус судьязы Д. Идам-Сүрүң болуунуң ажылын кысказы-биле таныштыргаш, улус судунуң төлөөлекчилериниң аңаа киржилгезин чугаалаан.

Кежээниң төнчүзүнде административтиг органнарның ажылдакчылары чоннуң айтырыгларына харыыларны бергеннер.

В. КАРА-САЛ.

● ● ●

Чаңчылчаан

Бистиң суурга суббота санында темалыг кежээ эрттирери чаагай чаңчыл боолу бар чоруур. Бо удаада суурнуң Совет Тываның 25 чылы кудумчузунуң хөй-ниитизи «Тыва улустуң чаагай чаңчылдары болгаш эдилелдери» деп темага кежээни эрттиргеен. Совхозтуң ажылчыннары, тускай эртемниглер, көдээ башкылар, чараткан хоочуннар болгаш пенсионерлер көдээ клубту долдур олурупканнар.

Суурда хөрөөженнер төвүлелиниң даргазы Б. Ооржак кежээни допчу сөзү-биле ажыткан. Кежээге хамаарышкан лекцияны башкы Р. М. Ооржак номчаан.

1949 чылда ук суурга баштайгы тургустунган колхозтуң даргазы чораан Б. М. Монгуштуң чугаазын чыылганнар улуг сонуургал-биле дыңнаан. Ол оратор эрги болгаш чаа амыдыралдың аразында солун деңнелгелерни чугаалаан.

М. ООРЖАК.

Барыын-Хемчик район. «Доң-Терезин» совхоз.

● ● ●

„Хүнчүгештиң" хүлүмзүрүү

Чөөн-Хемчик районда «Искра» совхозта «Хүнчүгеш» деп ясли-сад тургустунганындан бээр элээн үр үе эткен.

Элээди уругларны Севилбаа Чимбин, бичиилерин Светлаана Мандан-оол кижизидип турар.

Ясли-садтың ишти-даа, дашты-даа арыг-силиг. Ораан-бажыңның ишти чырык болгаш чылыг. Ында повар Амаа Монгуш уругларны амданныг чемнер-биле хүнде дөрт удаа чемгерип турар.

М. ӨРГҮМЧҮ.

Амыдыралдың бедик культуразы дээш

ХЕРӨӨЖЕННЕРНИҢ КИРЖИЛГЕЗИ-БИЛЕ

«Шекпээр» совхозта хөрөөженнер төвүлели 9 кижи составтыг, ооң ажылын школада хоочун коммунист башкыларның бирээзи Дүкчүтмаа Биче-ооловна Күжүгет удуртып турар. Дүкчүтмаа Биче-ооловна хөй-ниити ажылынга идепкейлиг, көдээ Советтиң депутады. Хөрөөженнер төвүлелинге көдээ Совет кончуг улуг дузаны чедирип, ооң ажылын хүп бүрү удуртып турар. Ооң даргазы Өпей Омунаровна Күулар район Советиниң депутады, районнуң хөрөөженнер төвүлелиниң кежигүнү, үр чылдарда совхозтуң хөрөөженнер төвүлелиниң кежигүнү боолу келген. Совхозта ажылчын комитединиң даргазы, хөй-ниитичи Валентина Тойбуевна Ооржак база хөрөөженнер төвүлелинге доктаамал практиктиг дузаны чедирип келген.

Хөрөөженнер төвүлели ажылының планын парткомга, көдээ Советке бадыладып, перспективтиг план ёзугаар ажылдап турар. Хөрөөженнериң ниити болгаш хөрөөженнер төвүлелиниң хураларынга чоокку эткен үеде мындыг айтырыгларны тургузуп чугаалашкан. «Өг-бүле бюджелин шын чарыгдап билири — ооң материалдыг баазазын быжыктырары», «Хөрөөжен кижи — не, эш, күш-ажылчы», «Уругларның өг-бүлеге кижизидилгези — нениң хүлөөлгеш», «Хөрөөженчоннуң сонуургалы болгаш киржилгези».

Суурнуң хөрөөженнер төвүлели ажылы-бүрү солун ажылдарны кылган, хөрөөженнерни күш-ажыыча хаара тудуп, кижизидилгеге улуг рольду ойнап турар. Суурда шупту 1161 хөрөөженнер бар, олардан 466 кижи күш-ажыл кылып шыдаар. Суурда 301 өреге бар. Күш-ажыл кижизидилгезин экижидиринге дараазында түүлдер идигни берген. Хөрөөженнер төвүлели ажылы-бүрү кежээлерни организастап, лекция, беседаларны номчуп, күш-ажылга хамаарышкан диспут, конференцияны эрттирип, киноларның сайгарылгазын кылып турар.

Суурда 13 агитквартира бар. Агитквартира бүрүзүнде доктаамал 1—2 малчынны быжыглаан болгаш оларга дуза чедирип, шефтөөшкиннерни организастап турары чаңчыл болган. Мал кыштаглаашкынының үезинде бир агитквартира малчыннарже 4 удаа үүүшкүнү кылып, сакманщиктерни үндүрүп, кажааларны коңтарып, өдөөн болуп, септелгени кылып, сиген, мал чемин сөөртүп берип келген.

Сезонныг кампаниялар: хой кыргылдазы, мал чеми белеткээри, тараа, картофель ажаалдазының үезинде агитквартираларның чурттакчылары улуг-биче чок шупту бир дем-биле үнүп, дуза чедирери совхозтуң ажыл-агыйын бурунгаар хөгжүдеринге улуг идиглиг болуп турар. Күш-ажылга киржир талазы-биле тускай чарышты хөрөөженнер төвүлели чарлап, ооң түңнелин сезон доостурга-ла үндүрүп турары чоннуң күш-ажылчы идепкейин көдүрүп, хей-аът киирип турар.

Агитквартиралар аразында чарыштың түңнелдерин үндүргенде, совхоз дирекциязы тиилекчилерге Шушенское, Тываның онзагай черлериниче экскурсиялаар эргени берип, арткаңнарынга акша болгаш өртектиг белектерни берип турар. Ол акшаны агитквартиралар көскү агитацияга хереглээр саазын, будук, пом, дептер, аптечка салып алырынга ажылдап турар. Быжыглаттынган малчынының бүгү көргүзүү дээш агитквартира бүрүзү харысалгалыг. Чүге дээрге ол көргүзүүлерни барымдаалан турган, агитквартираның ажылын үнелеп тодарадыр. Кайы-бир малчының уустогунуң түңнели куду болза, ооң очкозуп (салыр ниити саны) эвээжедир.

Ону чаңгыс чижекке көргүзүп болур. Эрткен чылын «Челээш» агитквартира тиилекчи боолу үнген. Аңаа быжыглаткан малчыннар эки көргүзүүлерни чедип алган. Ооң ээзи столоваяда повар Клара Саая, хөрөөженнер төвүлелиндеи харылап турар кежигүн көдээ Совет секретары Александра Кара-Сал. Шупту 28 өрегелиг. Бүү ажылдарга ол идепкейлиг киришкен. Өске-даа ажылдарга ол агитквартира дээре көргүзүгү чедип алган. Кежээлерге киржилгези 95 хуу, өреникчилериниң өөредилгези 100 хуу, агитквартираның чурттакчылары эң бедик сагылга-чурумну көргүзүп, чурум үрээн таварылга болбаан, агитквартира кежигүнүнүң бот болгаш хөй-ниити идепкейи бедик.

Хөрөөженнер төвүлели хөрөөженнериниң идей-политиктиг кижизидилгезиниче онза кичээнгейин салып, олардың ортузунга агитквартиралар ажыл-биле өөредилгелерни организастап, политиктиг болгаш экономиктиг өөредилгелерде 80 хуу хаара туттунган, малчын хөрөөженнер зооветөөредилгеге 100 хуу киржип турар.

Агитквартиралар аразында көскү агитацияның янзы-бүрү хевирлери: хөрөөженнер булуңун, хана солун көрүүдезин үргүлүү эрттирип, ооң утка-шынарын экижидип келген. Хөрөөженнер булуңнарының көрүүдези 3 удаа, а хана солуннарыны 2 удаа болган. Аңаа «Чодураа», «Хемчик» агитквартиралар эки киришкен. Чаа Конституцияга турааскаадып «Мен Совет Эвилелиниң хамаатызы мен», «Совет Конституция болгаш тыва не хөрөөжен» деп темалыг кежээлерни эрттирген.

Суурда хөрөөженнерден 29 коммунист, 80 комсомолчу, 12 депутат хөрөөжен чоннуң чуртталга - амыдыралын культуразын бедидер дээш улуг хемчегларни ап турар. Агитквартира бүрүзүнде амданныг аш-чем, аргыыр, дааранырының болгүмнери ажылдап турар. Хөрөөженнериң бо талазы-биле билиг-мергежилин тодарадырыбиле амданныг аш-чемниң база «Ураң-шевер холдар» деп делегелгелерни үш-үш удаа эрттирген. Суурдуң хөрөөженнериниң бажыңнарының арыг-шеверин хынаар тускай комиссияны тургузуп, ооң түңнелин квартал санында үндүрүп, тиилекчилерге эң бедик культуралыг өг-бүле деп вымпелдерни тыпсып турар.

Суурда хөрөөженнериң хөй кезин азы 65 хуузу хлебти быжырып, огородту тарып билир, 286 өреге картофель, ногаа, чечектер тарып өстүрген. Суур чаагайжыдылгазынга идепкейлиг киржип, 1350 дөс ыышты тараан. Суурда 12 өг-бүле машиналарлыг, 289 өг-бүле телевизорларны көрүп турар.

Малчыннарның амыдыралчуртталгазын экижидер дээш база улуг хемчегларни ап турар. Оларга эрткен чылын комод, стол, сандайларны, дорожка, хевистерни, орун-дөжек херекселдери садарын каш удаа организастаан. Малчыннарга немей бажыңнарны тударын планнап көрүп турар.

Районнуң хөрөөженнер төвүлелиниң эң бедик культуралыг өг-бүле деп чарыжынга «Шекпээр» совхозтуң малчыннары Александра Ооржак, Ооржак Сесимаа, Ооржак Чызынмаа тиилекчилер болуп, вымпелдер, дипломнар-биле шаңнатканнар. Малчыннарның ажылдаар, чурттаарынга таарымчалыг байдалды тургузуп турар.

Хөрөөженнерни бажын чаныга ногаа, чечек өстүрериче кыйгырып, пропаганда ажылын чорудуп келген. Хөрөөженнериң бот болгаш хөй-ниитичи идепкейин бедидериче кичээнгейин салып, суурнуң хөрөөженнериниң болгаш агитквартиралар ажы-биле хуралдарын доктаамал эрттирип, агитквартира бүрүзү-ле суббота, улуг-хүн санында лекция, беседаны кылып, бир темажыткан кежээлерни эрттирип турары чаңчыл болган.

Агитквартиралар ажы-биле чарыштың бир негелдези — уругларның өөредилге-кижизидилгезиниче кичээнгейни салып, агитквартира бүрүзү-ле өөредилгениң экраныны үндүрүп, өөредилге-кижизидилгеге хамаарышкан лекция, беседаны доктаамал кылып, улуг түңнелдерни сайгарып, хуралдарны эрттирип турар. Агитквартира бүрүзүнде-ле хоочун, үлегер-чижектиг аалнелерден дагдыныкчыларны томуйлаан. Ооң түңнели эң боолу турар. Чижээ, 17 дагдыныкчы соолгу чылдарның иштинде пазы четпээн, корум-чурум үреп, школаның каан турган 12 кижини кижизидип, школаже эгиткен. Ам ол аныяктар тускай эртем чедип алыры-биле өөредилге черлериже кирген.

«Шекпээр» совхозта хөрөөженнер төвүлелиниң ажылында чамдык эки үүлдерни көргүзүүгө мындыг-дыр.

Н. ОЧУР,
СЭКП Барыын-Хемчик райкомунуң хөрөөженнер ортузунга ажыл чорудар килдизиниң эргелекчизи.

«САЯН КЫЖЫНЫҢ» ШАҢНАЛЫ ДЭЭШ

Бистиң республиканың «Спартак» эки тура спорт никителиниң чыл бүрүде эрттирип турары хаакка маңнаарының маргылдаазы эткен дыштаныр хүннерде «Гайга» станциязынга болуп эткен. Аңаа дээди болгаш ортумак өөредилге черлериниң студентилери, сургуулдары, бүдүүлге албан черлериниң спортчулары, школаларның аныяк хаакчылары дөрт бөлүкке үстүп алгаш «Саян кыжы» шаңнал дээш күжүн шенешкен.

Баштайгы бөлүктүң эр хаакчылары 15 километр черге маңнааннар. Бай-Хаактың спортчузу Николай Пономарев ол хемчээлдэ 55 минута 54 секунда дургузунда эткеш, бирги черни эзлээн. «Динамонуң» төлөөзи Л. Чуруто биле М. Григорьев (Бай-Хаак) ийги, үшкү черлерни эзлээннер.

Тускай ортумак өөредилге черлери болгаш албан организация черлериниң спортчуларындан № 1 көдээ профтехучилищениң сургуулу О. Дамба биле Кызыл хоорайның улус өөредилге килдизиниң ажылдакчызы В. Чуруто тус-тус тиилекчилер болганнар. 5 км хемчээлге чарышкан өөреникчилерден Бай-Хаактың төлөөзи В. Вагин тиилекчи болган.

Хөрөөжен спортчулар база дөрт бөлүк аайы-биле 5 км черге маңнааннар. Бирги бөлүкке Т. Исаева (Туран) 21,58 минута көргүзүүлүг болуп, бирги черни эзлээн. Ийги, үшкү болгаш дөрткү бөлүктер аайы-биле Л. Бушманова, Л. Анчи, И. Дуднирова олар тус-тус тиилекчи болганнар.

Маргылдааның ийги хүнүнде 3×10 км хемчээлдиг черге эр улустуң эстафетазы болган. Аңаа Бай-Хаактың спортчулары А. Богачев, М. Григорьев, Н. Пономарев олар тиилээннер. Хөрөөжен хаакчылар 3×5 км черге эстафета эрттиргеен. Аңаа бирги бөлүктен Туранның, ийги-зийиден башкы училищезиниң, үшкү-зүүден геология-шинчилел экспедициязының, дөрткүзүнден Бай-Хаактың спортчулары тус-тус тиилекчи болганнар.

В. КОЛНОГОРОВ.

Кызылдың уран чүүл училищезиниң сургуулу А. Чарындактың «Соок-Ирей аалдап келди» деп чураан чуруу.

Школа болгаш өг-бүле

ЧАҢГЫС ААЙ НЕГЕЛДЕ

«Тээли» совхозтуң Найырал салбыры. Ол бичин суурда 8 чыл школазы бар. Ында башкылар коллективинден школа-биле ада-иелериниң аразында харылзаазын айтырын чугаалаштым. Школачы уругларының өөредилге-кижизидилгези дээш школа-биле харылзаазны быжыг тудуп турар ада-иелер эвээш эвес болду. Оларның бирээзинге бөлүүн ажылчын аныяк ие Алдын-кыс Арапчыт хамааржыр.

...Суурнуң артыы кыдыында бичин куу бажыңның хоолайындан ыш кыштың чыккылама соогунда-даа карацгыда — эрте-ле буруңайны бээр. Бажың ээзи—аныяк хөрөөжен кижи одуп-көзүн салып, ажын-чемин кылып, уругларын элекке оттурбас дээш дааш-шимээн үндүрбезин оралдажып шалыкын хөделип турар. Ол дээрге өг-бүле-даа, даанган-даа ажылынга кызымак эрес-кежээ Алдын-кыс Арапчыт-тыр. Ол кыжын, чайын-даа эрте турун чаңчыккан. Ооң ажылынып аайы-даа ындыг: уруг-дарын оттуруп, школаже белеткээр, асткы болгаш от салыкчызы болганда, ажылынче кымны-даа мурнай баар.

— Дуңмаларың эрттир удуй бербезин, оттургаш чемгерип каг. Сайгылгаанны өжүрериң умпа— деп, аваның өөлдек чымчак чагыг сөстерин ооң улуг уруглары эргеленип дыңнааш.

— Ажылыңче далаш, авай. Бажында бүгү-ле чүвени күүседип кааш, бистер өөреник чоруптар бис—деп база-ла эптиг-өөлдөө-биле харылаарлар.

Авазы ажылындан келгеш ол-ла бүгүнү хынап көөр. Бир эвес чедир кылдыңмаан болза, ол дээш уругларынче дыңыг үн-биле-даа чугаалавас. Ынчалза-даа ону кылган турарын ораладжыр. Ынчангаш ооң дөрт школачы уруу күш-ажыл талазы-биле бажынга-даа, школага-даа чаңгыс аай негелдеге, сагылга-чурумга чаңчыга бергеннер. Оларның эң хеймери амдыызында өөренмейн турар. Улуглары ону болгаш бирги классчы Фая Арапчытты база ажаан карактаар, өзениниң өг-буле ажылынга үргүлүү дузалажыр. Ава ону:

— Мээн кыстарым ажылдаарынга мнак улус. Бажың ажылын кылырда кижиге айбылатпас-даа апарганнар ийин— деп чоргаарал-биле бадыткан чугаалаар.

Уругларын ынчаар төлептиг кижизидип турарынга бөдүүн ажылчын өниң ботулегери база улуг салдарлыг. Ооң ада-иези-даа, өг-бүлезиниң эр ээзи-даа—чоок кижилерни чок апаргылаан. Ынчангаш өг-бүленің ажылы-даа, ажы-төлүн кижизидилгезидаа чаңгыс кижиде таварышкан. Ол зар «чүүктү» аныяк ие төлептин-биле бурунгаар соортүп бар чыдары бо.

Бодунуң даанган ажылынга ол база аажок кызымак. Чеди чыл дургузунда райпо шугумунга ажылдап келгеш, шаңнал-макталдарны хөйүбиле ап келген. Алдын-кыс Арапчыт ам холушкак барзан магазинниң асткаңнызы болгаш от салыкчызы боолу ажылдап турар. Ак сеткилдиг, кызымаккай ажылы дээш районнуң мурнакчыларының одуруунче ону киирген, ооң хөрек чуруун районнуң хереглекчилер ниитилелиниң хүндүлел сөмбразында аскан. Бо база-ла ооң эки ажылдап турарының бадыткалы, ооң ажылын үнелээниниң хереглези-дир.

Өг-бүлеге төлептиг кижизиттиштен уруглар-биле школага ажылдаары чиик дээрзин башкылар эки билир. А бо аныяк өниң школачы дөрт уруглары башкылар коллективин хомудатпайн, харындаа сагылга-чуруму, өөредилгези эки деп мактадып турарлар. Ажыл-ижи чай чок болза-даа, ол школага барып, башкылар-биле сүмележип, уругларының кичээлдеринге олуржуп четтигин турар.

— Арапчыт — өг-бүлезинде кара чаасканн ажылдап турза-даа уруг-дарының өөредилге-кижизидилгези дээш башкылар-биле доктаамал харылзааны тудуп, ажыктыг арга-сүмени ап, өөреникчилерге сагылга-чурум талазы-биле негелдениң бажыңга болгаш школага чаңгыс аай болурун чедип ап турар төлептиг өе. Ынчангаш ооң дөрт школачы уругларының өөредилгези-даа, сагылга-чуруму-даа эки; черле ынчаш топтуг-томаанныг, идик-хевин-даа арыг-силиг кедиш чоруур уруглар чүве. Өг-бүлеге уругларын эки кижизиткенин, дээш башкылар аңаа өөрүп четтиргенин илередип турары таварылга эвес —деп, өөредилге эргелекчизи Х. Өшкү-Саар чоргаарал-биле чугаалап турар.

Школачыларның эки өөренирине өг-бүледе байдал база улуг салдарлыг. Ооң бажыңында эт-херексел четчир, ишти, дашты арыг-силиг. «Тываның аныяктары», «Пионерская правда» солуннарны, «Здоровье», «Монголия», «Мурзилка» журналдарны чагыдып алган, оларның номер бүрүзүн сонуургал-биле номчуп турарлар. Черле ынчаш олар музыкага болгаш номчулгага ынак. Авазы оларның сонуургалын хандырарын үргүлүү оралдажып чоруур.

Э. КЕЧИЛ-ООЛ.

ТЕЛЕВИДЕНИЕ

ДЕКАБРЬ 28-ТЕ
БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

10.00—«Ye». Информастыг программа.
10.40—Эртенги гимнастика.
11.00—**«Шуптузу чаңгызы дээш, чаңгызы шуптузу дээш».** Ленинградтан дамчыдылга.
11.45—**«Делегей улустарының чогаадылгазы».**
12.10—**«Кино аян-чоруктар клуву».** Дамчыдылганы Ю. А. Сенкевич чорудар.
13.05—Медээлер.
13.15—17.20—Чапсар.
17.20—**«Орус чугаа».**
17.50—Хаак спортунуң талазы-биле Бүгү-эвилел маргылдаазы. Хөрөөженнер. 5 км. Красногорскиден дамчыдылга.

КЫЗЫЛДАН

18.35—Телемедээлер.
18.45—**«Социалистиг чарыштың хүн демдеглери».** Дамчыдылга.
19.10—**«Щелкунчик»** балеттен адажио.
19.15—**Камналга болгаш хумагалыг чорук—кижи бүрүзүнүң сагыш салыр үүлү».** Дамчыдылга.
19.35—**«КАИ-ниң экраны».**
19.50—**«Таныш кудумчу».** Кыска фильм.
19.55—Телемедээлер.
20.10—Чарлалдар.

МОСКАДАН

20.15—**«Бүгүн делегейде».**
20.30—**«Миллионнарның ленинчи университеди». «Партияның маадырлыг чоруу—улустуң маадырлыг чоруу».** Л. И. Брежневтиң **«Кур чер»** деп номунуң материалдары-биле.
21.00—К. М. Вебер— **«Танцыже чалалга».**
21.10—Москваның уран-чечен үлегерлиг театрының 80 чылынга, **«Бистиң театрывыс дугайында».** Документалдыг фильм. Театрның кол режиссёру ССРЭ-ниң улустуң артизи О. Н. Ефремов эге сос чугаалаар.
22.30—**«Ye».** Информастыг программа.
23.05—00.55—**«Дээрбекти делегемнедир».** Эстрада программазы. Топгенде — медээлер.

ИЙИГИ ПРОГРАММА
МОСКАДАН

18.35—**«Чурттун улуг саны».** Документалдыг фильм.
18.45—**«Орленок» телестудияның концерт залы».**
19.30—**«Эртемниң амыдыралы».**
20.00—**«Чурук бүрүзүнде — хүн».**

КЫЗЫЛДАН

20.15—**«Техниктиг информациялың медээлери».** Дамчыдылга.
20.30—Документалдыг телефильмнер программазы. **«Чер—кижи», «Черниң эзлери».**
21.05—21.50—**«Муслима».** Уран-чечен телефильм.

Агаар

Бүгүн республикага кежүн турар булуттаар, чатбас. Барыын чүк углаңыышкынныг хаттың дүргени секундада 3—8 метр чедер. Агаарның температураза 26—31, чамдык районнарга 18—23 градус соок болур.

Кызылга опазагай өскерлиишкиннер болбас. Хат кошкак. Агаар дүне 39—41, хүндүс 28—30 градус соор.

Редактор В. С. ШАРАВИН

Кино

ДЕКАБРЬ 28-ТЕ

«ПАНЫРАЛ»: «Бууран бадар чыгаан» 10.00, 11.45, 13.30, 15.15, 17.00, 18.45, 20.30 шактарда.

«ПИОНЕР»: «Адыр, мапа» 10.30, 11.50, 15.30, **«Кардиналга удур дөрт»** 13.10, 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

«ВОСТОК»: «Сирена кудумчузундан оолдар» 15.00, **«Мөнгө ыпак мен деп чугаала»** 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Дөрт мушкетерлар» 15.00, 17.30, 20.00 шактарда.

СЕРЕМЧИДЕ ХОРАМЧА ЧОК

Серемчилелди хензиг-ле кошкадып, өртке удур хемчегларны боттандырбас болза өрт айылы ниитиниң өнчүзүнге, чурттуң байлаанга улуг когаралды чедирер дээрзин кижи бүрүзү билир болгай. Ооң туржук өрт айылы кижилерге-даа айылдыын билир бис.

Ада-иелер уругларынга өрттүң айыыл-халавының дугайын чугаалап, бажыңга уруглар артын калган таварылгада оларны эки чагып, сургаары чугула. Ол ышкаш оттуг-ыяш, хен базар илпир дээш оске-даа электри херекселдерин уруглар четпес черге каап, серемчилелдиг болуру артык эвес. Август 30-да Ак-Довурак хоорайга өрт болган. Ооң чылдагааны: кежю дүжүп каранғылай берген, сайгылгаан кышайын баарга 6 харлыг Виктория Самбый оттуг-ыяш тып алгаш, ону шакканыдан өрт унген. Бичии кижи база халапка таварышкан. Сентябрь 25-те «Сүт-Хөл» совхозтуң 9 тонна сигени өрттенген, 4 харлыг Б. Ондар оттуг-ыяш-биле ойнап турганындан ол өрт болган. Совхозка чедирген когаралды уругнуң ада-иези төлөөр болган.

Бензин, сиген дээн ышкаш дүргеп кыныычал үүлдериниң чоогунга от шаш, таакпылаары база айыыл-халапка чедирер дээрзин утпаза чогуур. Чамдык кижилер бензинни бакка, канистрге куткаш, бажыңга азы чупар-бежыңга тургузуп алыр. Ооң өрт болур дээрзин херекте албас. Июнь 10-да Ак-Довурак хоорайның Постоянный суурда Нагорный кудумчузунуң № 13 бажыңының чупар-бажыны өрттенген. Профессионалдыг өрт кезээвиг дайынчылары өрттү өжүргеш, өрттүң болу берген чылдагаанын илереткен. Сес харлыг Оля Дюпова чупар-бажың иштин шырбып турган, канистрде бензинни билбейн чаа идипкениниң өрт өскөөн. Оля база 2-ги чергелиң өртенгенче таварышкан.

Август 10-да Таңды районнуң Успенка суурга эзээди уруглариның оваарымча чогундан 10 тонна сиген өрттенген. Кызыл районнуң «Тиилелге» совхозунуң 10 тонна сигени Мария Монгуштуң база оваарымча чогундан өрттенген. Мындыг янзылыг оваарымча чок чоруктун урукку күүгенге дыка хей когаралды чедирин турарын үстүнде чижектер көргүзүп турар-дыр.

Эзирик кижилер өрт үзүдүрүп, харын-даа амы-тынындан чарылган таварылгалар турганнар. Сарыг-Сеп суурнуң чурттакчызы Тулин октябрь 7-де чупар-бажыңынга эзирик таакпылап турган. өрт үндүрген. Боду бөлбес эзирик турганындан аңаа өртенген. Оорлар боттарының ишин чажырар сорулалыг сагыштыы-биле кижилериниң бажың-балгадын өрттедикен таварылга база тургулаан. Октябрь 8-те Бии-Хем районнуң Хадың суурга бир хамаатының бажыңы өртенген. Өртүү болган чылдагаанын тодарадып көргеш, Ооң иезиин болза В. Коровин бодунуң арагачы өөрү-биле суур бажыңнарын оорлаар деп шинтирлээш, ол хүн арагалап хүлөөннер. Ынчангаш олар суурдуң эң кыдыында бажыңның эзлери удуй бээрге, веранда дамчыштыр киргеш, кладовкага турган боону, ийи аннаар бижекти оорлап алгаш, верандага болгаш кладовкага от кыпсыпкаш чоруй барганнар. Ол өртке Наталья Дююн амытынындан чарылган. Арагачы оорлар туттурган.

Октябрь 5-тен ноябрь 5-ке чедир республикага өрт камгалалының айын чарлаар дугайында Тыва АССР-ниң Министрлер Төвүлели доктаал үндүргеен. Чамдык райкүүскомнар доктаалды амыдыралга боттандырарынче чогуур кичээнгей салбаан. «Сүт-Хөл» совхозка болган өрттер, Таңдының Успенка, Межегей суурларынга болган өрттер улуг когаралды күрүнете чедирген. Үстүнде айытканн черлерде чон ортузунга өрт айылдының дугайында тайылбыр ажылын болгаш ону болдурбазының талазы-биле хемчегларни чорутпайн турар. Ол черлерде өрт айылынга улуг инспекцияның кошкак ажылы оон илдеп.

Чайга бодаарга, кышкы үеде өрттер болганчок-ла болгулай бээр. Ынчангаш албан организацияларның удуртукчулары кичээнгейни кошкатпазы чугула.

К. КАЛБАК.

Иштики херектер министерствозунуң өртке удур камгалал килдизиниң улуг инженери.

ЧУРТТАКЧЫ ЧОННУҢ КИЧЭЭНГЕЙИНГЕ!

Автомашинага арага шилин чыып алырының графигиниң өскерилгенин Кызылдың аъш-чем садыы дыңнадып турар:

Вторник—автомашина Промышленная кудумчуда № 38 магазин чанынга 10 шактан 12 шак болгаш 14 шактан 17 шак чедир турар.

Среда—автомашина Детский мир чанынга 10 шактан 12 шак болгаш 14 шактан 17 шак чедир турар.

Четверг—автомашина Ленин кудумчузунда № 20 магазин чанынга 10 шактан 12 шак болгаш 14 шактан 17 шак чедир турар.

Пятница—автомашина 4-кү микрорайонда № 30 магазин чанынга 10 шактан 12 шак болгаш 13 шактан 16 шак чедир турар.

Суббота—автомашина Совет Тываның 5 чылы стадионуң чанында № 31 магазин чанынга 9 шактан 12 шак болгаш 13 шактан 17 шак чедир турар.

Арага шилин дужаарда ону арыг кылдыр чуур болгаш бижик чокка дужаар.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: индекс 667000

Кызыл, Щетинкин-Кравченко кудумчузу, бажын № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: Редакторуун 2-24-63, редакторвуун ораланчызының 2-35-24, 2-31-75, харыысалгалыг секретарының 2-23-35, секретааттың 2-23-35, партийни амыдырал болгаш совет тургузуг килдистериниң 2-37-13, пропаганда килдизиниң 2-31-75, культура килдизиниң 2-23-54, көдээ ажыл-агый килдизиниң 2-21-47 үлетпүр килдизиниң 2-22-64, чагаа килдизиниң 2-41-27, информация килдизиниң 2-20-60, корректорларының 2-27-41, бухгалтериялың 2-12-45, солун келбейн барганда 2-32-75 телефонче долгаар.

Тираж 17531. Чагыг № 2754.

СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП ҮНЕР

Тыва АССР-ниң Министрлер Төвүлелиниң Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садыының талазы-биле эргелелиниң типографиязы (Кызыл, Щетинкин болгаш Кравченко кудумчузу, бажын № 1).

ТС—01454.